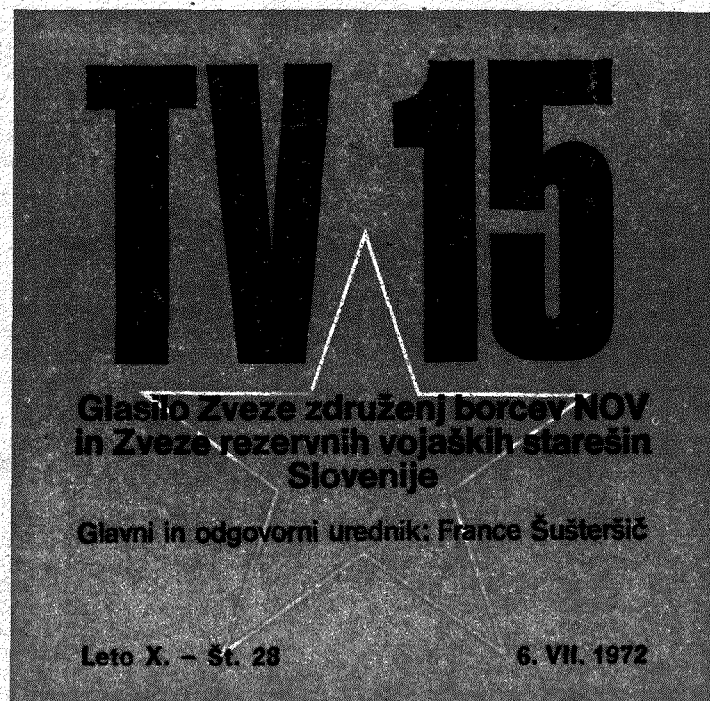

Z osrednje proslave v Zadobrovi: simbolično kolo jugoslovanske mladine.
Foto: Zrnce

Mladina in borci z roko v roki

Z OSREDNJE PROSLAVE V ZADOBROVI

Ko se bomo kdaj pozneje spominjali sedanosti in važnejših dogodkov, ne bomo mogli mimo posameznih obletnic, ki smo jih proslavljali. Ena takih je tudi letošnji 4. julij, dan borca, ki so ga povsod slovesno proslavljali, posebno pa pri nas v Sloveniji, na največji letošnji slovenski proslavi blizu Zadobrove pri Ljubljani. O tem, zakaj so si prireditelji izbrali ravno ta kraj in kako je bil urejen slavnostni prostor, smo že prej pisali. Zato bi omenili samo to, da je prostor izredno primeren za večje prireditve in da je bila organizacija razen manjših spodrsiljev odlična. Bližina Ljubljane in sodobna tehnika sta omogočila hitro in dobro oskrbo z živili, skratka, vse je bilo v najlepšem redu, tudi vreme, le proti večeru se je začelo nekoliko kazati.

Ze zgodaj zjutraj, ko se je komaj začelo daniti, so začele prihajati od blizu in daleč kolone in gruča ljudi peš in z vozili. Prihajale so tudi mladinske enote in po približnih cenitvah se je zbralo okoli 60.000 ljudi. Med njimi je bilo največ mladih, nekdanji borci in aktivisti so bili že v precejšnji manjšini. Na proslavo so prišli tudi udeleženci zbora rezervnih vojaških starešin iz drugih republik.

Pred začetkom proslave so se nekdanji borci in mladinci uredili po enotah Slavja se je udeležilo tudi precej zastavonoš s prapori ZZZ in ZRVS. Častno mesto so zavzele delegacije II. grupe odredov in prvih štirih slovenskih brigad, Tomšičeve, Gubčeve, Cankarjeve in Serčerjeve.

Uradni del proslave je začel predsednik Zveze mladine Slovenije Živko Pregl, zatem pa je predsednik republiškega odbora ZZZ NOV Janko Rudolf prebral pozdravno brzojavko tovarišu Titu. O pomenu praznovanja in o sodobnih nalogah pa je govoril tovariš Edvard Kardelj. Kot običajno, sta njegov govor prenašala televizija in radio.

Tovariš Edvard Kardelj je najprej povedal udeležencem zborovanja nekaj o razdobju sredi leta 1942, ko so nastale II. grupa odredov in prve štiri brigade. Te brigade so bile po zavesti

svojih pripadnikov in njihovi razredni pripadnosti dejansko proletarske, čeprav se uradno tako niso imenovale, razen krajši čas Tomšičeva. Tudi II. grupa odredov je dejansko delovala kot brigada, čeprav se razen krajšega razdobja ni tako imenovala. Vojaško in politično vodstvo vstaje se je sredi leta, med hudo okupatorsko ofenzivo, odločilo za ustanovitev brigad in za odrede, torej za kombinacijo enot, ki so vezane na svoje območje, in za pre-mišne enote, brigade.

Precejšen del govora je tovariš Kardelj posvetil sedanosti, zlasti raznim slabostim. Spregovoril je tudi o tistih ljudeh, ki jim ni všeč naš samoupravni socializem, to pa iz različnih vzrokov. Čeprav sovražniki ne predstavljajo posebno pomembne sile, jih vendar ne kaže podcenjevati. Zatorej vse napredne sile v naši družbi nikakor ne morejo nastopati v vlogi nekakšnih razlagalcev, ampak morajo biti organizirane, udarne in odločne, skratka mo-

rajo biti dejavniki revolucije. Mnogi pri nas so se zadnja leta uspavali in so mislili, da bo vse šlo samo po sebi in da ne bomo več imeli ne težav in ne zapletov. Zato so pogosto prepozno ukrepali. Taka popustljivost, ki meji že na oportunitizem, nam je povzročila precejšnje težave.

Pri tem pa seveda ne moremo preiti v drugo skrajnost, to je na vračanje v dogmatizem in vse tisto, kar imenujemo stalizem. V boju s takimi in podobnimi pojavi se moramo zanašati na lastne sile in ne iskati zaveznikov pri meščanskih strankah.

Nato je govoril o nekaterih skupinah in posameznikih, ki delujejo proti socializmu. Take najdemo povsod. V posameznih založniških hišah ali pri časopisih, ki dobivajo podporo družbe, tiskajo prispevke s socializmu sovražno vsebino. Dalje nekateri izkoriščajo znanstvene ustanove kot na primer univerzo za širjenje svojih socializmu tu-jih idej pod krinko svobode znanosti. V gospodarstvu se pojavljajo zahteve po nekakšnem popolnoma svobodnem tržišču itd.

Srečanje rezervnih vojaških starešin

V Ljubljani se je predvčerajšnjim končalo letošnje tradicionalno srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije pod geslom »Krepimo bratstvo in enotnost narodov Jugoslavije«. Tisoč petsto gostov iz vseh jugoslovanskih republik se je v ponedeljek udeležilo izletov v sedem različnih smeri po Sloveniji, o čemer smo — kar je zadevalo priprave — že pisali, zvečer pa se je vsa množica gostov, hkrati s številnimi predstavniki iz vseh slovenskih občinskih odborov ZRVS in ljubljanskimi rezervnimi starešinami zbrala na veliko tovariško srečanje v gostišču Stern v Ljubljani. Zbora so se udeležili tudi številni najvišji vojaški predstavniki in slovenski politični delavci, med njimi predsednik zveznega odbora ZRVS Jugoslavije generalpolkovnik Milutin Morača, načelnik generalštaba JLA generalpolkovnik Viktor Bubanj, pomočnik

državnega sekretarja za narodno obrambo generalpolkovnik Ivan Dolničar, sekretar za narodno obrambo SR Slovenije Franc Kočvar, predsednik CK ZKS France Popit, član sekretariata CK ZKS in sekretar mestnega komiteja ZK mesta Ljubljane Vinko Hafner, komandant ljubljanske armade generalpolkovnik Stane Potočar, komandant glavnega štaba za SLO SR Slovenije Bojan Polak, politični komisar glavnega štaba in predsednik komisije za SLO pri CK ZKS Albert Jakopič in še številni drugi najvidnejši družbenopolitični delavci. Po govorih predsednika republiškega odbora ZRVS Slovenije inž. Slavka Korbarja, Milutina Morača in Viktorja Bubnja so prebrali tudi pozdravno brzojavko predsedniku Titu. Več o srečanju boste lahko brali v naslednji številki.

Miro Ulčar

V zvezi s tem je omenil tudi težnje, da bi nekdanje borce in aktiviste postavili na slepi tir in tako onemogočili njihov vpliv. Take težnje pomenijo tudi zamikanje revolucije oziroma njeno omalovaževanje. To pa spet ne pomeni, da borci zahtevajo nekakšno prednost na temeljih birokratskega dogmatizma in konservativizma. Nekateri se zavzemajo za nekakšno samostojno mladinsko gibanje, ki naj bi bilo nestranksko. To pa pomeni, da bi bilo zunaj socialističnega gibanja in kot tako uperjeno proti njemu. Mladina tu pripada plastem naše družbe in ni enotna po svojih koristih in težnjah razen v splošnih okvirih. Zatorej naj pomeni zborovanje v Zadobrovi, kjer nastopajo skupaj borci in mladina, simbolično nakazovanje bodoče povezanosti mladine z bojem za samoupravni socializem.

Po Kardeljevem govoru se je začel pester in bogat kulturni program. Poleg mnogih izvajalcev naj omenimo predvsem partizanski invalidski pevski zbor, pevski zbor Srečka Kosovela in folklorno skupino Tine Rožanc.

Ze med izvajanjem kulturnega programa se je začel pisani vrvež množice, ki je oblegala stojnice in šotore z okrepčili. Nikjer ni bilo posebne gneče. Mnogi so si pomagali kar po domače, legli so kar v senco.

Kot vedno ob takih priložnostih, so se spet našli stari vojni tovariši iz raznih delov Slovenije. Znano je že, da si imajo ljudje ob takšnih priložnostih obilo povedati. Tudi na tem srečanju je prišlo do številnih pristrčnih snidenj po mnogih letih, včasih tudi prvič po vojni. Posamezne enote se še dolgo niso razšle, prav tako so si udeleženci iz posameznih krajev izbrali pripravna mesta, kjer so skupaj slavili. Z Metličani je bil tudi njihov gost iz Sardinije Giovanni Cuoco. Druge spet so se ob zvokih godbe neurtudno sukali mladi pari. Vmes se je tu in tam zavrtel tudi kak sivolasi ali plešasti mož s svojo zgubano ali debelušo mamico.

Se in še bi lahko pisali o raznih podrobnostih, o ljudeh, ki so se srečavali in o tem, kaj so se pogovarjali. Toda to bi bile vsakdanjosti, znane s številnih manjših proslav.

Pač pa bi lahko zapisali splošni občutek večine, da je bilo v Zadobrovi lepo in da se je zatorej tja splačalo priti. MP

besede in dejanja

IZVOR GOSPODARSKE IN POLITIČNE NESTABILNOSTI

Slovenija porabi samo za uvoz surovin in reprodukcijskega materiala blizu 80 odstotkov deviznih dohodkov. To je v naši, poudarjam, gospodarski strukturi in našem sedanjem gospodarskem položaju v Jugoslaviji in v svetu nedvomno stalno prisoten potencialni izvor gospodarske in politične nestabilnosti. Po oceni je bila Slovenija udeležena v deficitu tekoče zunanje trgovinske menjave v letu 1970 s 13,8 odst., v letu 1971 pa s 45,6 odst. Osnutek družbenega plana Slovenije predvideva, da bi se delež Slovenije v deficitu plačilne bilance zmanjšal na 20,8 odst. Samo z odločno preorientacijo delovnih kolektivov in ekonomske politike v že ome-

njeni smeri bo ta razmerja mogoče bistveno izboljšati.

Iz govora Sergeja Kraigherja na zboru predsednikov delavskih svetov.

ODLOČNO PROTI VSEM, KI BI RADI NEENOTNOST

Vztrajamo pri tem, da je svoboda religije in pravice do religioznega življenja sestavni del svobode vesti vsakogar. Nikdar nismo bili in nikdar ne bomo komunisti tisti, ki bi ovirali posameznika v tej njegovi pravici, ampak nasprotno, borili se bomo proti izkoriščanju religije v politične namene. Zoperstavili se bomo vsem, ki bi skušali ustvariti neenotnost, ki bi onemogočali skupne napore vseh delovnih ljudi za razvoj slovenske in jugoslovanske

samoupravne socialistične družbe za napredek in lepše življenje vseh ljudi.

Iz govora Franca Popita na proslavi v Horjulu

KRIVDA VELIKIH

Ko je pred kratkim v Beogradu govoril strokovnjakom za marketing, je zvezni sekretar za finance rekel, da so se velike organizacije izkazale kot najbolj neredne in najbolj neodgovorne plačnice. Pred kratkim izvedena večstranska izraznava računov je med drugim ugotovila, da 75 velikih organizacij dolguje 13,6 milijarde, a terjatev ima le 3,8 milijarde. To pomeni, da imajo zasluge za vse neuravnoveseno stanje v tokovih plačil v gospodarstvu.

NIN — 2. VII. 1972

BANKE IN OVCE

V občini Sjenica je nekoč zelo slovela zadruga »Pešter«, predvsem zaradi kooperacije s hribovskimi lastniki ovac. Pred šestimi leti se je po hribovskih travnikih paslo 3700 »kooperacijskih« ovac, vsako leto pa je zadruga odkupila 5000 jagnjčkov.

Lani je bilo »kooperacijskih« ovac komaj 518, z zadrugo pa je bil pripravljen sodelovati en sam lastnik čred...

Predsednik občine v Sjenici Nedžib Čučević je povedal, da banke nočejo več kreditirati takšne kooperacije. Brez denarja, zajamčene cene in v nenehni negotovosti, kaj bo jutri, ali bo zadruga odkupila ovce itd. — so kmetje mirno pokazali zadrugi hrbet. Ovce gojijo na svoj račun.

Tovariš — 26. VI. 1972

dogodki tedna

● V zborih republiške skupščine Slovenije so odločili, da bo promet z gradbenimi zemljišči sproščen, izjema pri tem pa bodo kmetijska zemljišča. Odločili so, da prometa s kmetijskimi zemljišči vse do sprejetja zakona o kmetijskih zemljiščih ne sprostijo. To pa pomeni, da tudi v prihodnje kmetje ne bodo mogli prodajati kmetijskih zemljišč nekmetom. Drugače rečeno bodo tudi kmetje smeli prodajati kmetijska zemljišča samo kmetom, ki jih bodo obdelovali, ne pa občanom, ki se ne ukvarjajo s kmetijstvom.

● Predsedstvo ZKJ je na svoji seji sklenilo sklicati novembra tretjo konferenco ZKJ, ki bo posvečena določanju stališč o delovanju ZKJ v smeri krepitve družbenega položaja in vloge mlade generacije v samoupravnem in političnem življenju. Konferenca se bo poleg 280 delegatov udeležilo 90 znanstvenih, strokovnih in prosvetnih delavcev, ki se ukvarjajo s problematiko mladine oziroma delujejo v mladinskih organizacijah, in sicer po deset iz vsake republike in pokrajine in iz organizacije ZKJ v JLA.

● Najvažnejša tema kongresa socialistične internacionale, ki je bil na Dunaju, so razmere v Evropi in odnosi v nevtrščnem svetu. Kongresa se je udeležilo 8 predsednikov vlad in delegati iz 17 držav. Kongresu, ki je trajal štiri dni, pripisujejo dokajšen političen pomen prav zaradi sodelovanja skandinavskih premierov Palmeja, Kraaga, Paasia, predsednice Golde Meir, gostitelja Kreiskega in laburističnega voditelja Wilsona. Govorili so o pripravah na evropsko konferenco o varnosti, o Vietnamu, krizi na Bližnjem vzhodu in drugih vprašanjih.

● Premier Andreotti je predložil predsedniku italijanske republike Leoneju seznam nove vlade, v kateri so krščanski demokrati, socialdemokrati in liberalci. Nova vlada bo v parlamentu deležna podpore republikancev. Novi zunanji minister je krščanski demokrat Giuseppe Medici. V vladi je 25 ministrov, med njimi tudi bivši premier Emilio Colombo. Nekdanji premier Mariano Rumor pa je postal notranji minister.

● Vatikan je imenoval šest poljskih škofov za nekdanje ozemlje tretjega rajha, ki spada k Poljski, in tako praktično sprejel pred kratkim ratificirani sporazum med ZRN in Poljsko.

● Voditelji strank in vlada NDR in Poljske so se pogovarjali o dvostranskih stikih in zlasti o turističnem prometu med državama. Nenapovedani sestanek je bil na poljski strani v bližini meje. V uradnem sporočilu o sestanku Edwarda Gierka, Ericha Honneckerja, Piotra Jaroszewiza in Williija Stophja je rečeno, da bodo ti pogovori omogočali nadaljnje plodno obdobje v razvoju prijateljstva med državama, zlasti v gospodarskem in znanstvenotehničnem sodelovanju. To je bil prvi tak dogovor med državama varšavskega sporazuma.

● Varnostni svet je obsodil najnovejšo izraelsko napade na Libanon. Zadrževal je od Izraela, da čimprej izpusti ujetje sirske in libanonske oficirje. Resolucijo, ki so jo predložile Francija, Velika Britanija in Belgija, so sprejeli s 13 glasovi. Izraelski predstavnik Tekoah pa je sprejeto resolucijo zavrnil kot »nepravilno in nemoralno«.

● Pakistanski predsednik Ali Buto je prispel v Simlo, indijsko letovišče ob vzhodni Himalaji, na pogovore z Indiro Gandhi. To je prvo srečanje voditeljev Indije in Pakistana, odkar sta se leta 1966 sešla v Taškentu na mirovnih pogovorih premier Šastri in predsednik Ajub Kan. Eden glavnih problemov, ki naj bi jih uredili na sedanjih pogovorih, je izpustitev 93.000 pakistanskih vojakov, ki so zaprti v kakih 30

taboriščih. Indija nikoli ni sporočila, kje so ta taborišča, je pa dovolila predstavnikom mednarodnega Rdečega križa, da nekatere med njimi obiščejo. Ali Buto je izjavil, da je Pakistan pripravljen obnoviti diplomatske stike z Indijo. Ponudil je, da bo brez pogojev izpustil vse indijske vojne ujetnike, če bo Indija pokazala željo po miru.

● Francija je nedavno opravila na pacifiškem otoku Mururoa jedrsko poskusno eksplozijo. Francoski funkcionarji v centru za jedrske poskuse tega niso hoteli potrditi, a francosko ministrstvo je že poprej napovedalo, da bodo poskusi potekali v največji tajnosti. Spriču tega je novozelandska opozicijska laburistična stranka zahtevala od vlade v Wellingtonu naj zaradi poskusov prekine diplomatske stike s poslanci so podpisali poziv francoski vladi, naj opusti jedrske poskuse v južnem Pacifiku.

● Kubanskemu premieru Fidelu Castru, ki je došel na dvotedenski obisk v Moskvo, so sovjetski voditelji priredili kar se da pristrčen sprejem, med drugim so mu podelili najvišje sovjetsko odlikovanje, »Leninov red«. V obrazložitvi podelitve odlikovanja so med drugim omenjene velike zasluge »v boju proti imperializmu in v službi miru in socializmu«.

● Štiri zbori zvezne skupščine — zbor narodov, gospodarski, družbenopolitični in socialnozdavstveni zbor — so obravnavali in sprejeli predlog družbenega načrta o razvoju Jugoslavije do leta 1975 in štiri sistemske zakone, ki omogočajo izvajanje družbenega načrta. Zbor narodov in socialnozdavstveni zbor sta sprejela zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju z dvema amandmajema: da se z družbe-

nim dogovorom določa valorizacija OD, ki štejejo v pokojninsko osnovo in da se pravice iz dolgoročnega zavarovanja določajo glede na vplačila zavarovancev v sklade pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Gospodarski zbor je sprejel zakon, po katerem se zvišajo doslej določene osnove za obračune prometnega davka za avtomobile. Gospodarski in družbenopolitični zbor sta sprejela k zakonu o SDK, po katerem bi določilo o omejitvi izplačevanja OD v nelikvidnih delovnih organizacijah na 90 odstotkov povprečnih lanskoletnih začelo veljati 1. januarja 1973.

● Predsednik zvezne skupščine Mikaljo Todorović je izročil na Brionih ob prisotnosti predsednika Tita cesarju Haile Selasiju listino zvezne skupščine o proglasitvi njegove ekscelence za častnega državljan SFRJ. S tem je etiopski suveren kot vidni borec za neodvisnost in enakopravnost svoje države in vseh narodov na svetu in kot iskren prijatelj naše države, postal prvi častni državljani Jugoslavije.

● Egiptovski predsednik Anvar El Sadat je bil na črni premirja ob Sueskem prekopu, na inspekciji tam razporejenih čet. V govoru vojakom je predsednik Sadat rekel, da bo Egipt razvil vojno industrijo in imel svoja vojna letala, bojna vozila, elektronsko opremo, vse, kar terja moderno vojskovanje. Kot kaže, je vojni spopad z Izraelom neizogiben. Vsi rodovi egiptovske vojske so imeli v zadnjih dneh na območju Sueškega prekopa vaje z ofenzivnim orožjem. To so bili doslej najpomembnejši manevri egiptovske vojske.

Zgodovina je prenašanje izkušenj na zanamce

Ko je pred leti izšla prva knjiga iz Knjižnice NOV in POS in ko so ji sledile druge, smo se dejansko začeli zavedati velike pomanjkljivosti v raziskovanju in opisovanju naše najnovejše zgodovine. Ugotavljali smo, da je bilo sicer v povojnih letih veliko zapisane in napisane, marsikaj tudi objavljenega, toda da je bilo vse skupaj precej slučajnostno in neurejeno. Zgodovinarji, tako poklicni in izsolani kot tudi amaterji, so raziskovali in opisovali predvsem tisto, kar jim je bilo zaradi tega ali onega razloga bolj pri srcu. Mnogi so pisali tudi svoje spomine na osvobodilno vojno in revolucijo. Velikokrat smo že brali, da so ti spomini lahko važen vir za proučevanje zgodovine, toda nikoli niso mogli postati temeljit opis tega ali onega območja, področja ali časovnega razdobja, saj je pisec, navadno viden vojaški ali politični funkcionar, opravljal različne dolžnosti v raznih krajih, enotah, a nikjer ni bil vso vojno.

Tako je postala Knjižnica NOV in POS dejansko prvi poskus, da bi temeljito obdelali zgodovino brigad, odredov, zvrsti in služb, oziroma važnejših razdobjih in večjih akcij. Zdej, ko je izšla že petindvajseta knjiga iz te knjižnice in ko je akcija naletela na dokaj ugoden odmev, pa smo pričali novi, podobni akciji za pisanje politične zgodovine našega osvobodilnega boja in revolucije. To naj bi bila Knjižnica OF.

Toda tako vojaške kot politične zgodovine našega osvobodilnega boja in revolucije nikakor ne moremo ločevati od vsega tistega, kar je bilo pred zadnjo vojno. Namreč od revolucionarnega delovanja komunistov, ki so med obema vojnoma neumorno pripravljali ljudi na revolucijo. Ko pa je prišlo do vojne, so se spet komunisti začeli ukvarjati z neposrednimi pripravami na vstajo. Kasneje so tako pri nas v Sloveniji kot drugje po Jugoslaviji ravno komunisti začeli zbirati okoli sebe vse, ki so se bili pripravljeni bojevati. Tako zlahka ugotovimo, da je nemogoče ločevati zgodovino Partije od zgodovine Osvobodilne fronte in drugih organizacij ali gibanj.

Različni so razlogi, da se lotevamo temeljitejšega obravnavanja naše najnovejše zgodovine šele zdaj, ko je od konca vojne minulo že več kot četrto stoletje. Sicer ta čas ni bil zamujen, večinoma smo se ukvarjali predvsem z zbiranjem gradiva, medtem ko smo z obdelavo odlašali. Predvsem pa tudi družba ni dajala zadosti denarja.

Velike zasluge za vse to, kar je bilo narejenega, ima ZZZ. Njeni člani, udeleženci osvobodilne vojne in revolucije, so bili ves povojni čas med najbolj vnetimi zbiralci zgodovinskega gradiva. Tako da se je včasih komu tudi zazdelo, da to počno iz nekakšne zaverovanosti v lastno preteklost ali iz želje po hvalisanju. Toda čas nam je prinesel tudi spoznanje, da temu ni tako.

Nadalje je bila v preteklosti precejšnja pomanjkljivost to, da je tako zbiranje gradiva kot tudi raziskovanje in obdelava potekala dostikrat vzporedno. Tako so se s tem ukvarjale znanstvene ustanove kot na primer inštituti, družbenopolitične organizacije prek svojih organov ter založbe, oziroma posamezniki. Vse to lahko pokažejo različne izdaje raznih založnikov.

Nekako take misli se porajajo človeku ob posvetovanjih, kakršno je bilo 29. junija v Slovenj Gradcu. Sklical ga je medobčinski svet ZKS koroških občin na predlog zgodovinske komisije pri CK ZKS. Razen sekretarjev občin-

skih komitejev ZKS so se ga udeležili tudi zgodovinarji, zastopniki odbora koroških partizanov ter tovarišica Lidija Šentjura, predsednica zgodovinske komisije CK.

Poleg čisto načelnih zadev so udeleženci razpravljali tudi o praktičnih. Tako so na primer izrekli, naj bi opisovali zgodovino osvobodilnega gibanja in revolucije, oziroma protifašističnega boja na avstrijskem ozemlju za vso Koroško enotno, ne oziraje se na državne meje. Vsi deli Koroške so bili namreč med zadnjo vojno celota, včasih pa so celo vplivali na bližnje predele drugih slovenskih pokrajin.

V Knjižnici NOV in POS naj bi obdelali zgodovino partizanskih enot na Koroškem v dveh knjigah. Kot smo že pisali, naj bi bila ločnica ustanovitve enotnega političnega vodstva na Koroškem, točneje rečeno pokrajinskega komiteja KPS za Koroško jeseni 1943. Na Koroškem se je namreč politično delo posebno v prvem razdobju tesno prepletalo z vojaškim, tako da je težko razmejiti obe področji. Najbrž bodo zaradi tega nastale tudi nekatere težave in bi kazalo temeljito razmisliti, kaj bi bilo potrebno obdelati v eni in kaj v drugi knjižnici. Toda glavno je zbiranje gradiva, zapisane je razmeroma še malo in prič dogodkov je vsako leto manj. Predvojna zgodovina revolucionarnega boja pa naj bi bila predmet posameznih študij in monografij in v ta namen zaenkrat ne bi ustanavljali kake posebne zbirke.

Predvsem pa bo moralo priti vsepoved od tesnega sodelovanja med ZK in SZDL na eni strani ter ZZZ na drugi strani. Brez dvoma je pohvale vredna dosedanja pobuda odbora koroških partizanov za dokaj številne izdaje, ki so že doslej izšle na njeno pobudo in za zbiranje gradiva. Tako nekako je rekla v sklepih besedi tovarišica Lidija Šentjura, ko je ocenjevala vse kar je bilo doslej narejenega na področju zbiranja zgodovinskega gradiva. Besede pa posredno pomenijo tudi priznanje vsej ZZZ za vse kar je bilo narejenega na tem področju.

Končno so se dogovorili tudi glede piscev, ki naj bi obravnavali posamezne razdobja, oziroma območja. Tako naj bi med drugim osvobodili vsakdanjega drobnjarskega dela v muzeju dolgoletnega ravnatelja slovenjgraškega muzeja Bogdana Zolnirja in mu omogočili, da se bo lotil pisanja zgodovine. Glede na posebnosti razvoja osvobodilne vojne in revolucije v jugoslovanskem delu Koroške naj bi opisal tudi dogajanje v letih 1941 in 1942 do ustanovitve okrožnega komiteja KPS novembra 1942. Dr. Tone Zorn pa že piše zgodovino zamejske Koroške med obema vojnoma. Po prvotni zamisli naj bi bil ta oris le prvi del prve knjige v okviru Knjižnice NOV in POS. To naj bi razen orisa dogodkov v jugoslovanskem delu Koroške v letih 1941 in 1942 napisal Mile Pavlin.

Posvetovanje, kakršno je bilo v Slovenj Gradcu, bo najbrž močna spodbuda za zbiranje zgodovinskega gradiva, za bolj temeljito obdelavo, vse to pa na podlagi stališča, da je zgodovina učiteljica življenja, kar je že zelo stara modrost. To pa velja še toliko bolj za napredne politične sile, ki so v stalnem spopadu z raznimi nasprotniki, predvsem z vsimi tistimi, ki radi zavrlj razvoj in povrnilo staro. Izkušnje prejšnjih pokolenj so v takih primerih lahko naravnost dragocene.

MP

Protest in opomin

Na drugem dunajskem procesu proti zločincem iz Auschwitza sta sedela na zatožni klopi dva nekdanja esesovska častnika iz tega nacističnega taborišča. Sodišče ju je oprostil, čeprav so ju številne priče obremenjevale z neizpodbitnimi dokazi. K tej oprostitvi razsodbi je Zveza avstrijskih borcev odpora in žrtev fašizma v posebnem biltenu zavzela tole stališče:

— Oprostitev dveh esesovcev, ki sta sodelovala pri moritvah v Auschwitzu, ponovno potrjuje, da v Avstriji ne smatrajo, da je potrebno kaznovati tiste, ki so morili Žide in Poljake, Nizozemce, Ruse, Avstrijce in pripadnike mnogih drugih narodov. Sicer je res, da so v nürnberškem procesu obsojili nekaj ducatov morilcev — in to morilcev za pisalno mizo — toda ti so

morali imeti na tisoče hlapcev, ki so te morije izvajali.

Ali porotniki menijo, da so v istih uniformah kot Himmler delujoči esesovci samo gledali, kako je interniranje v koncentracijskih taboriščih pobijala strela?

V našem časniku »Der Neue Mahnruf« (novi opomin) smo se že opredelili do teh procesov! Vlada in parlament pa bosta morala dodatno zavzeti svoja stališča, da bi ugled Avstrije v svetu vsaj nekoliko popravila. Sicer bo obveljalo mnenje, da v Avstriji oproščajo vse, ki so v času nacizma sodelovali pri množičnih pokolih.

To je protest, toda hkrati tudi opomin tistih, ki so preživeli nacistično preganjanje.

„bien-être“
eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASTNIK - DIPARCO PARIS

S proslave v Horjulu: v imenu Dolomitskega odreda pozdravlja zbrano množico narodni heroj Rade Pehaček.

Dan Dolomitskega odreda in Iskre

NA PROSLAVI JE ZLASTI ZBUDIL POZORNOST VSEBINSKO BOGAT GOVOR PREDSEDNIKA ZKS FRANCA POPITA

V soboto, 1. julija, so po horjulski dolini odmevali veseli zvoki in borbeni partizanski pesem. Proti Horjulu so se že v zgodnjih dopoldanskih urah zgrinjale gručje ljudi, nešteto se jih je pripeljalo z avtobusi in osebnimi avtomobili. Prišli so na proslavo 30-letnice Dolomitskega odreda, združeno s proslavo dneva borca, ki jo je organiziralo podjetje Iskra iz Kranja.

Iskra že več let zapovrstjo organizira ob dnevu borca take proslave, vsakokrat v drugem kraju. Letos se je odločila za Horjul, kjer so hkrati proslavili 15-letnico njene tovarne elektronskih instrumentov. Treba je priznati, da so vse proslave, ki jih je organizirala, lepo uspele; letošnja pa je presegla vsa pričakovanja. Na vsakem koraku si čutil skrbno organizacijsko roko, vse je potekalo po skrbno pripravljenem načrtu. (Posebna zanimivost letošnjega srečanja je bil partizanski golaž v ličnih posodicah, izdelanih posebej za ta dan. Vsi udeleženci so jedli enak golaž iz enakih posod z leseno žlico. Lep spomin na enakost v partizanskih enotah!)

Udeleženci proslave — preživeli borci Dolomitskega odreda, delavci in delavke iz vseh Iskrinih tovarn ter gostje — so krenili izpred tovarne skozi naselje na prireditveni prostor; medtem so prihrumela po zraku letala. Tik pred začetkom proslave se je spustilo iz letal nekaj padalcev, ki so zbudili veselje zlasti med pionirji.

Med gosti, ki so se zbrali poleg drugih udeležencev pred tribuno, so bili tudi predsednik CK ZKS France Popit, predsednik RO ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf in predsednik RO ZRVS Slovenije ing. Slavko Korbar. Zbrane je pozdravil direktor horjulske Iskre Radovan Vrabl, v imenu Dolomitskega odreda pa narodni heroj Rade Pehaček. Nato je generalni direktor Iskre Vladimir Logar na kratko orisal razvoj podjetja in možnosti njegovega nadaljnjega razvoja.

Osrednja točka proslave je bil vsebinsko zelo bogat govor predsednika CK ZKS Franc Popita. Zlasti je pomemben tisti del iz njegovega govora,

kjer je ožigosal klerikalno politiko oz. izkoriščanje religije v politične namene. Ta politika je leta 1945 z zmago narodnoosvobodilnega gibanja doživela poraz, ki pa ni še zmodril vseh. »V cerkvenem tisku in dejavnosti nekaterih duhovnikov pa tudi laikov se zaradi predpostavljanja interesov cerkve kot posvetne družbene organizacije zanemarljivo religiozni interes vernikov. Poskušajo spremeniti ustavno določilo o ločenosti cerkve od države, želijo se vtikati v šolo, jo idejno podrediti, težijo ustanavljati svoje cerkvene socialne, varstvene in druge ustanove in organizacije, skratka, radi bi ločili verne in neverne državljane ter ohromili uspešno delo obstoječih, od družbe ustanovljenih ustanov.«

Govorec o boju proti oživiljanju klerikalizma, je tovariš Popit dejal: »V tem boju stojimo komunisti z ramo ob rami s tistimi vernimi državljani in duhovniki ter z vsemi socialističnimi silami, ki so na strani delovnega ljudstva. Smo za skupen boj vseh socialističnih sil, za vse, kar osvobaja človeka in bogati njegovo vsestransko življenje, za boj proti vsemu, kar temu nasprotuje. Ta boj politično organizira in usmerja Socialistična zveza, ki ima danes enak pomen, kot ga je imela Osvobodilna fronta za revolucionarni boj pred 30 leti... Temelj neposredne socialistične demokracije, ki jo vse bolj uveljavljamo, je enotnost delovnih ljudi: delavcev, kmetov, delovne inteligence. Ta enotnost se utrjuje v boju za uresničitev zgodovinskega interesa in dandanašnje pravice delovnega človeka, da se skupno ustvarjene dobrine delijo po delu, po prispevku vsakega posameznika k skupnim uspehom.«

Po govoru tovariša Popita je množica prisluhnila lepo izvedenemu kulturnemu programu, nato pa se je začel »neuradni del«: prijetno srečanje ob partizanskem golažu. Veliko si jih je ogledalo tudi razstavo likovnih del in fotografij članov kluba Iskre ter razstavo o 15-letnem razvoju tovarne.

Lahko rečemo, da je bila proslava odlična in njen odmev daljnosežen.

F. Š.

Najobsežnejša proslava obletnic kmečkih uporov

Pri nas verjetno še ni bilo primera, da bi proslava kakšne obletnice zavzela tako obsežen ter bogat spored velikih, v pravem pomenu besede, vseljudeških prireditvev, kakršno bo proslavljanje 500-letnice kmečkih uporov na Slovenskem in 400-letnice slovensko-hrvatskega (»Gubčevega«) punta. Priprave na proslavo so se začele že predlanski. Pri republiški konferenci SZDL Slovenije je bil ustanovljen odbor za proslavo kmečkih puntov in doslej so priprave že tako napredovale, da so številni sodelavci — prireditelji, politični delavci, zgodovinarji, ustanove in organizacije — že sredi zelo živahnega dela, pa tudi, da se že kažejo prvi sadovi njihove široko razpredene dejavnosti.

Štiristoletnica slovensko-hrvatskega punta bo prihodnje leto. Jubilejne prireditve se bodo vrstile vse leto. Osrednja proslava petstoletnice začetka kmečkih puntov na Slovenskem pa bo tudi prihodnje leto, in sicer so zanj določili čas konec oktobra. Proslava bo v Ljubljani kot nekakšen vrhunec vseh jubilejnih prireditvev v Sloveniji. Na nji bodo sodelovale vse slovenske občine s svojimi odposlanci. Pri vrhunski umetniški prireditvi pa se bodo združile najpomembnejše slovenske organizacije. Ta prireditve bo v tivolski dvorani.

Mednarodnega pomena bo prihodnje leto v Mariboru srečanje zgodovinarjev, ki bodo strokovno obravnavali zgodovinska vprašanja kmečkih puntov. Napovedano je sodelovanje zgodovinarjev iz Avstrije in z Madžarskega razen naših strokovnjakov, verjetno pa bodo sodelovali tudi znanstveniki drugih dežel.

Jubilejo bo posvečeno pomembno zgodovinsko delo »Kmečki panti na Slovenskem — aplikacija rezultatov historičnih raziskav potrebam muzeološke postavitve«. To delo bo omogočil sklad Borisa Kidriča, pisec pa je dr. Branko Reisp. Na podlagi tega dela bodo pripravili osrednjo slovensko razstavo o kmečkih puntih.

Sicer pa pripravljajo tudi več krajevnih razstav. Nekatere bodo odprte že jeseni, druge pa na začetku prihodnjega leta. Tako bo goriški muzej v Novi Gorici pripravil razstavo o tolminskem kmečkem punktu, posavski muzej v Brežicah pa bo prikazal slovensko-hrvatski

kmečki upor leta 1573. V Mariboru bodo z razstavo obravnavali kmečki upor leta 1635 v Statenbergu, v Celju pa koroski kmečki punt. V Mariboru bo tudi razstava slovstva o kmečkih puntih.

Med pomembne prireditve tudi sodi zborovanje mladih zgodovinarjev maja prihodnje leto v Tolminu, ko bodo tam hkrati priredili razstavo otroških likovnih del z naslovom »Kmečki upor na Slovenskem«.

Strokovnjaki se bodo srečali še na več pomembnih prireditvah. Tako bo prihodnje leto oktobra v Skofiji Loki simpozij slovenskih zgodovinarjev. Že prej, spomladi, pa se bodo zbrali jugoslovanski zgodovinarji na svojem strokovnem zboru v Stubičkih toplicah.

Med velikimi množičnimi slovesnostmi je treba omeniti zlasti slovesno odkritje osrednjega spomenika vsem slovenskim kmečkim puntom v Ljubljani (datum še ni določen). Zlasti mogočna množična prireditve pa bo v drugi polovici prihodnjega leta zborovanje v odkritjem spomenika Matiji Gubcu v Donji Stubici. Na nji se bodo zgrnile množice hrvaškega in slovenskega prebivalstva.

Ljudska, množična zborovanja pa se začnejo že letos po Sloveniji. Največji pokrajinski prireditvi bosta: letos septembra veliko ljudsko zborovanje v Kostanjevici in 5. do 6. maja prihodnje leto v Vidmu ob Ščavnici. V tem kraju bodo tedaj tudi priredili razstavo kiparske kolonije (kiparji bodo upodabljali snov v zvezi s kmečkimi upori).

Največja zgodovinska razstava bo odprta februarja v ljubljanskem narodnem muzeju. Zgodovinarji bodo prikazali na nji kolikor mogoče izčrpno vso revolucionarno dejavnost slovenskih kmetov.

Trajni spomenik kmečkim puntom bodo vsekakor tudi številne jubilejne izdaje zgodovinskih in leposlovnih knjig, ki bodo izšle postopno letos in prihodnje leto. Tako bodo zgodovinarji končno zares korenito obravnavali doslej premalo pojasnjeno in ovrednoteno veliko poglavje naše zgodovine.

Veliki jubilej bodo primerno proslavile tudi naše šole in prosvetne organizacije. Številne prireditve se bodo vrstile že letos.

Kaj prinaša osnutek zakona o vojaških invalidih

V zvezi z usklajevanjem ustavnih dopolnil so v Zvezni skupščini že pripravili načrte zakonov: o vojaških invalidih, o pravicah nosilcev »Partizanske spomenice 1941«, o pravicah borcev španske državljanske vojne, o borčevskem dodatku, o odlikovanjih z redom narodnega heroja ter o odlikovanjih z redom Karađorđeve zvezde z meči, belega orla z meči in Obilicevo zlato medaljo. O vseh teh načrtih so razpravljali tudi na seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila 27. VI. 1972 v Beogradu. Gre torej za šest osnutkov zakonov. Toda tokrat se ustavimo le pri prvem.

Z novim zakonom o vojaških invalidih naj bi bila združena dosedanja dva zakona: zakon o vojaških vojnih invalidih in zakon o mirovnih invalidih. S tem naj bi torej bile urejene pravice obeh kategorij vojaških invalidov, in to: enake in enotne temeljne pravice, ki pripadajo vsem upravičencem ne glede na njihovo premoženjsko stanje, dalje polna enakopravnost med moškimi in ženskimi invalidi, nato ločeno varstvo po težini invalidnosti, avtomatsko usklajevanje vseh invalidskih prejemkov, pa tudi nezastaranje uveljavljanja temeljnih pravic na osnovi ranitve, poškodbe ali pohabe.

V tem članku ni mogoče navajati in napisati vsebine vsega zakona, pač pa želimo le seznaniti bralce s posameznimi novostmi, ki jih vsebuje načrt. Te pa so:

● Družinske invalidnine naj bi se po določilih tega zakonskega osnutka zvišale od sedanjih 1200 na 1500 dinarjev letno, a skladno s tem naj bi se za souživalce zvišale od sedanjih 600 na 750 dinarjev letno.

● Zvišana družinska invalidnina naj bi se od sedanjih 150 din mesečno zvišala na 200 dinarjev.

● Dodatek za nego in tujo pomoč naj bi bil razdeljen na štiri stopnje, in to: za tiste invalide I. in II. skupine, ki sami ne morejo opravljati niti osnovnih življenjskih potreb, naj bi znašal 30 odstotkov več, kot je v Jugoslaviji znašal povprečni osebni dohodek v

preteklem letu, za drugo stopnjo invalidov I. in II. skupine, ki jim je tuja pomoč potrebna pri raznih opravilih, pa naj bi bil enak povprečnemu jugoslovanskemu osebnemu dohodku v prejšnjem letu. Tretja stopnja tega dodatka naj bi znašala 70 odstotkov, a četrta stopnja 40 odstotkov povprečnega jugoslovanskega osebnega dohodka iz preteklega leta.

● Ortopedski dodatek naj bi se zvišal in tako usklajal z vrednostjo v odnosu do invalidnine, ki jo je imel leta 1963. Mesečno naj bi znašal:

za prvo stopnjo telesne okvare 590 din
za drugo stopnjo telesne okvare 450 din
za tretjo stopnjo telesne okvare 290 din
za četrto stopnjo telesne okvare 140 din

● Osebnih in družinskih invalidnin, dodatek za nego in tujo pomoč ter ortopedski dodatek naj bi se vsako leto avtomatično usklajevali z zviševanjem osebnih dohodkov v Jugoslaviji.

● Nekaj povsem novega je v določenih osnutka zakona o vojaških invalidih uvedba dodatka za nabavo motornega vozila, kar pomeni zamenjavo dosedanjih določil o regresu za nabavo takega vozila. Za uveljavitev pravic na ta dodatek se ukine pogoj, da je moral biti prosilec v delovnem razmerju ali na rehabilitaciji, ostali pa so do sedaj veljavni pogoji (invalidnost od II. do VI. skupine zaradi poškodb na nogah). Zato bodo imeli vsi taki invalidi pravico do tega dodatka, za katerega je v osnutku zakona predvideno, da bi znašal mesečno 140 dinarjev za invalide II.—IV. skupine in 100 dinarjev za invalide V. in VI. skupine.

● Ko je že govora o novostih, ki naj bi bile uveljavljene s tem zakonom, potem ne gre prezreti, da je predvideno tudi priznanje za mirovnega vojaškega invalida tistim, ki bi bili ranjeni ali poškodovani kot pripadniki teritorialnih enot. Za vojne vojaške invalide naj se v smislu tega zakona priznajo tisti jugoslovanski državljani, ki so zaradi ran ali poškodb postali invalidi v grškem narodnoosvobodilnem gibanju od 16. IV. 1941 do 15. V. 1945.

O osnutku zakona o vojaških invalidih bo Zvezna skupščina šele razpravljala. Veljati pa začne šele takrat, ko bo sprejet. V. M.

diferencirana
uporabnost
baterij

vam omogoča
optimalno
izkoriščanje energije

super
zlata — za zahtevne aparate

extra
srebrna — za navadne aparate

normal
črna — za razsvetljavo

KRANJ

KRITIČNO O DOSEDANJEM DELU

Od septembra lanskega leta je pri oddelku za narodno obrambo občinske skupščine in Delavski univerzi »Tomo Brejca« v Kranju aktiv predavatelj obrambne vzgoje in civilne zaštite, ki bo v naslednjih letih usposobil za delo v enotah civilne zaštite okrog sedem tisoč prebivalcev kranjske občine. Aktiv je razdeljen na šest kateder in nekaj skupin v okviru letih.

Dne 23. julija so se predstavniki posameznih kateder in ustanoviteljev sestali v Predhodu in se pogovarjali o svojem delu v minulem šolskem letu in nalogah, ki jih bodo realizirali v letu 1972/73.

Predavatelji skupine za SLO pri katedri za splošno organizacijske in politične zadeve so ugotovili, da posvečajo premalo pozornosti informativni dejavnosti in političnemu delu v KO SLO, kar se je pokazalo tudi na vaji »Predosleje 72«, na kateri sodelujoči teoretičnega znanja niso pravilno uporabljali v praksi; zato bodo v prihodnjem letu pri pouku posvetili več časa praktičnemu delu. Skupaj s predavatelji skupine za civilno zaščito so potarnali zaradi pomanjkanja ustreznih učnih pripomočkov: filmov, diapozitivov, diagramov, zemljevidov... Tudi ti so ocenili vajo »Predosleje 72« in sklenili, da bodo za vodstveni kader enot CZ pripravili posebna predavanja, saj se je na vaji pokazalo, da imajo premalo izkušenj v delu s podrejenimi.

Delo katedre za tehnično-reševalno zaščito v preteklem letu zaradi pomanjkanja predavateljev in neprimerne pristopa k zastavljenim nalogam ni zazrivo.

Jože Kastelic, vodja katedre za protipožarno zaščito, ni zadovoljen z izborom ljudi, ki so jih KO ZC vključile v te enote, in zahteval, da se pritegne k sodelovanju več članov prostovoljnih gasilskih društev. Problem zase je pomanjkanje opreme teh enot, saj so si v preteklem letu izposojali vso opremo in orodje za vaje pri Zavodu za požarno, tehnično in reševalno službo, kar v vojnem ali drugem izrednem stanju ne bi bilo mogoče.

Katedra za RBK namerava tudi v prihodnje uspešno delati, prav tako tudi katedra za obrambno vzgojo izvenšolske mladine.

Dr. Aleš Paternoster, vodja katedre za prvo pomoč, se ne strinja z odrejanjem

žensk in starejših moških na mesta nosilcev ranjencev.

Skupina za socialno delo v okviru prej navedene katedre namerava razširiti krog sodelavcev, saj se zavedajo, da bi se v vojni pojavili številni socialni problemi. Na žalost na vaji »Predosleje 72« ta skupina ni dobila ustreznih nalog in se ljudje, ki sodelujejo v njej, niso mogli seznaniti z delom v morebitni vojni.

Člani aktivna predavatelj in ustanovitelj nameravata v prihodnjem letu izboljšati organizacijo predavanj, priskrbeti podrobne programe dela kateder in teze predavanj. K sodelovanju bodo povabili nove predavatelje in poskrbeli za pravočasno nabavo ustreznih ponazoril.

Predavatelji aktivna naj bi po sklepu tega sestanka pripravljali predavanja tudi za člane ZRVS in koordinacijski odbor za SLO pri SZDL.

Domenili so se, da bodo jeseni organizirali za predavatelje ustrezen andragski tečaj, na katerem jih bodo seznanili z novostmi v tovrstnem izobraževanju.

STANE JESENOVEC

TRŽIČ

PO POTEH KOKRŠKEGA ODREDA

Ob dnevu borca in 30. obletnici ustanovitve Kokrškega odreda na Kališču nad Trzičem je ZMS Tržič organizirala pohod po poteh Kokrškega odreda. Pohod se je pričel 1. julija in je trajal dva dni. Udeležilo se ga je okoli sto mladincev, graničarji iz karavle na Ljubelju in nekateri preživeli borci Kokrškega odreda. Na pohod so krenili iz dveh smeri, in sicer prva četa izpred spomenika NOB v Trziču, druga četa pa z zbirnega mesta v Križah. Prvi so krenili po podljudeljski dolini, drugi pa prek Brezij pri Trziču in so se sešli na Bistriški planini. Tu so za udeležence pohoda pripravili taborniki odreda Severna meja iz Trziča tabor. Ob tabornem ognju pa je bil zvečer tudi miting.

Naslednjega dne so se zvrstila športna tekmovanja, nato so odšli na prostor, koder je bila izvedena osrednja proslava za dan borcev. Na sam 4. julij pa se je okoli osemdeset mladih udeležilo republiške proslave v Zadobrovi pri Ljubljani.

Vojaško-sportna komisija v Trziču je na svoji zadnji seji sklenila, da bo v sodelovanju enot in služb SLO, športnih organi-

zacij in društev ob proslavi 30. obletnice Kokrškega odreda v Trziču, razpisala tudi vrsto športnih tekmovanj z zračno, malo-kalibrsko in vojaško puško, v balinanju in kegljanju, v orientacijskem patrolnem pohodu in tradicionalnem tekmovanju »Od spomenika do spomenika«.

Na dan proslave, 6. avgusta, bo parada, na kateri bo sodelovalo okoli 300 uniformiranih pripadnikov raznih družbenopolitičnih organizacij in društev.

J. P.

STRAŽA

RAZVILI SMO PRAPOR ZRVS

Sklenili smo, da bomo razvili prapor naše organizacije za Titovo osemdesetnico in 30. obletnico ZRVS. To so podprle s svojimi prispevki delovne organizacije na našem območju, pomagali pa so nam tudi občinski organi in družbenopolitične organizacije ter novomeška garnizija. Podjetje Novoles v Straži je prevzelo pokroviteljsvo.

Slovesnost ob razviti prapora je bila zelo lepa. Med številnimi udeleženci so bili tudi narodni heroji, več prvoborcev, zastopniki družbenopolitičnih organizacij in drugi gostje.

Sicer pa je bila naša organizacija v prvem polletju zelo delavna. Tako smo v noči med 3. in 4. junijem imeli taktično orientacijsko vajo. Pohod smo napravili po večinoma zelo težko prehodnem zemljišču. Vaje se je udeležilo 87 rezervnih vojaških starešin in mladincev. Udeleženci so poprej hodili na predavanja o taktiki in orientaciji. Pri vaji je sodelovala skupina JLA, ki je prikazala napad padalcev.

Na zadnji seji smo sestavili sedemčlansko ekipo, ki je našo organizacijo zastopala na tekmovanju novomeške občinske organizacije ZRVS 25. junija. FR. HROVAT

ŠOŠTANJ

TAKIH IZLETOV SI ŠE ŽELIMO

Združenje borcev NOV Šoštanj je 25. junija priredilo izlet za svoje člane. Udeležencev je bilo 78.

Odpejli smo se skozi Velenje in Dobro brno ter se najprej ustavili v Frankolovem. Tam smo počastili spomin talcev ter položili venec na spomenik. Pot smo nadaljevali skozi Slovenske Konjice in Slovensko Bistrico do Statenberka, kjer smo se ustavili in si ogledali grad. Nato smo se odpejli na Ptujsko goro, kjer smo si

ogledali krajevne znamenitosti. Naslednja postaja je bila v Ptuj. Ogledali smo muzej na ptujskem gradu in druge mestne znamenitosti. Potem smo obiskali še Borl, kjer je bilo med vojno taborišče. Tam so trpeli tudi nekateri udeleženci izleta. Pot smo nadaljevali v Ormož. Tam smo si ogledali sodobno vinsko klet. Po kosilu pa smo se odpejli skozi Ljutomer v Slatino Radence, kjer je bil končni cilj izleta. Ogledali smo si zdravilišče s kopališčem, igrišča in poskusili smo znamenito slatino.

Domov smo se vrnili skozi Radgono in Maribor. Vsi smo bili zelo zadovoljni, saj smo v enem samem dnevu videli celo vrsto krajev z njihovimi znamenitostmi ter se srečali s številnimi marljivimi ljudmi. Takšnih izletov si še želimo!

MILOŠ VOLK

LJUBLJANA-DRAVLJE

DELOVNA KONFERENCA ZB

Članstvo je pokazalo veliko zanimanje za delovno konferenco, tako da je bila udeležba izredno lepa. Udeležil se je tudi član CK ZKS Franc Setinec.

O delu združenja sta izčrpno poročala predsednik Viktor Korencan in tajnik Jože Okršlar. Združenje prireja vsako leto izlete članstva v partizanske kraje. Letos je v načrtu izlet na Pohorje.

O notranjem in zunanjem političnem položaju je govoril Franc Setinec. Odgovarjal je tudi na številna vprašanja zborovalcev.

STANKO SKOČIR

SLOVENSKE KONJICE

SREČANJE BORCEV

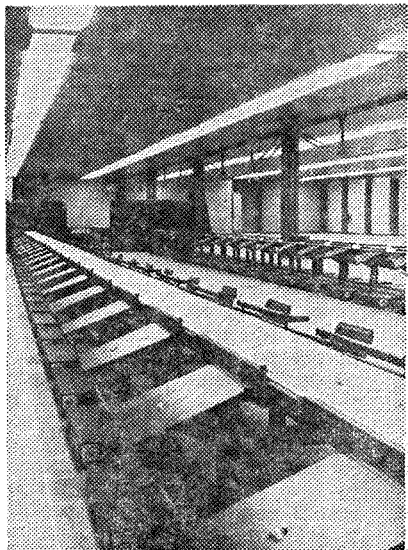
Združenje borcev NOV Slovenske Konjice in Spitalič pripravljata srečanje vseh borcev konjske občine, zlasti se brigad 14. divizije. Srečanje bo 22. julija. Ob tej priložnosti bodo priredili tudi strelsko tekmovanje ekip s področja konjske občine. Ob desetih dopoldne bo žalna slovesnost na grobu komandanta 13. brigade Milenka Kneževića (na pokopališču v Spitaliču). Ob enajstih pa bo žalna svečanost pri spomeniku padlih borcev pri kartuziji v Spitaliču.

Popoldne se bodo borci srečali na kulturni prireditvi in na zabavišču. Na srečanje so posebej vabljene vsi kmetje, borci z območja konjske občine; prireditelji bi jih radi pogostili. Najzaslužnejšim kmetom, borcem, ki delujejo v političnih organizacijah, bodo izročili pismena priznanja.

PRELOMNICA V METLIŠKEM „KOMETU“

Dograjeni so novi prostori za proizvodnjo, novi prostori, ki pomenijo ne samo nove perspektive za razširitev proizvodnje, temveč bodo delovni kolektiv v glavnem združili pod eno streho in tako njegovo dejavnost okrepili v vseh pogledih.

Podjetje konfekcije »KOMET« Metlika je bilo ustanovljeno zadnje dni leta 1959 in bilo registrirano za izdelavo damskega intimnega perila, nedrčkov, steknikov, kombinez, damskih oblačil, kopalk itd. Proizvodnja je v podjetju (tedaj še zavodu) stekla konec leta 1960.

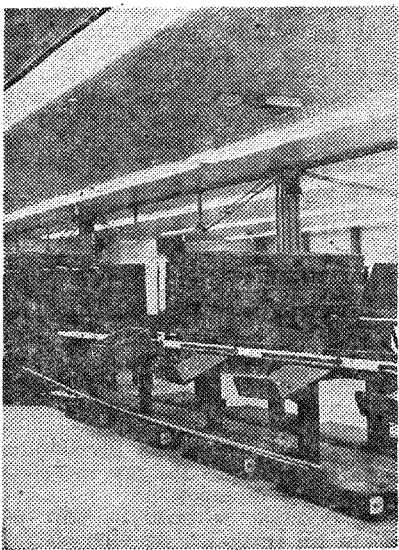

NOVA PROIZVODNA HALA V ROSALNICAH

Seveda pa ni bilo dano, da bi proizvodnja stekla na enem mestu. Podjetje je sicer prostore za proizvodnjo, skladišča in upravo našlo, vendar si bili ločeni, na treh mestih v Metliki in še v Starem trgu v Poljanski dolini in v Višnji gori. Predvsem oddaljenost med proizvodnimi prostori in skladišči je bila velika.

In v prostorih, ki niso ustrezali namenu, proizvodnja ni mogla potekati smotno, transport med obrati je bil zamuden in drag. Organizacija in priprava dela sta se borili z velikimi težavami. Ločeni so bili upravni prostori, kar je v veliki meri oviralo poslovanje itd.

Kljub takšni dislociranosti pa so iz podjetja »KOMET« pognale zdrave korenine mladitve konfekcije, prizadevanje in zavzetost delovnega kolektiva sta rodila uspeh, saj je podjetje doseglo velik proizvodni objekt večnoma z lastnimi sredstvi. In danes smo tako rekoč pred trenutkom, ko bo podjetje združilo proizvodne sile na enem me-

DEL TEKOČEGA TRAKU V NOVI HALI

stu. V novi tovarni bodo poslej vsi obrati, ki so raztreseni po Metliki, prav tako pa tudi skladišča.

In spet je pred nami primer, ko je delovni kolektiv vložil v izgradnjo novih objektov velike investicije lastnih sredstev, kar je šlo tudi na račun dela njegovih osebnih dohodkov. Zato pa je nova tovarna grajena po sodobnih načelih, z veliko dvorano, kjer bo dovolj prostora za specialne šivalne stroje, z restavracijo in potrebnimi higienskimi prostori itd. Dvorana je opremljena z zvočno in toplotno izolacijo, z napravami za ogrevanje in zračenje, s svetlobnimi telesi, ki bodo osvetljevala vsak kvadratni meter površine z več kot 1000 luxi. Pri gradnji objekta so sodelovala podjetja »Trimo« Trebnje, »Termik« Ljubljana, »Begrada« Črnomelj, »Instalacija« Skofja Loka in »Zarja« iz Kamnika.

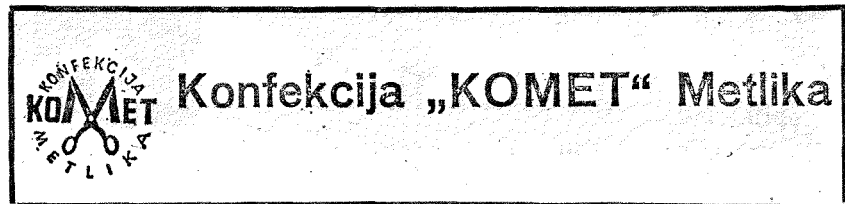
Z novo tovarno bo podjetje torej združilo velik del proizvodnje na enem mestu. In kmalu bo zgodovina podatek, da je imel kolektiv komaj podrgnjen kvadratni meter prostora! Po drugi strani lahko predvidemo, da bo »KOMET« že v letošnjem letu proizvodnje dosegel dohodek za 30 do 40 odstotkov in vsako naslednje leto za 20 odstotkov. Tudi delovni kolektiv se bo številčno okrepil. Dobri dve leti nazaj je štel 375 ljudi, čez tri leta pa bo »KOMET« zaposloval predvidoma 550 delavcev.

Vendar velja omeniti, da se je »KOMET« kljub opisanim razmeram v izdelavi artiklov približal času naprednih industrijskih dežel. Danes že 40 odstotkov fizične proizvodnje pošilja na zunanje tržišče (kopanke, nedrčki itd.). Kljub razdrobljenosti sedanjih objektov oz. obratov in težkim pogojem dela se je podjetje približalo optimalni produktivnosti, v kateri so združene visoka produktivnost, ekonomičnost in realizacija. Zato bo še naprej poglavita naloga vodstva podjetja skrb za povečanje obratnih sredstev, skrb za stalno likvidnost podjetja in za standard delavca.

Kljub težkim pogojem gospodarjenja v preteklem letu podjetje izkazuje veliko povečanje, ki je rezultat specializiranega dela, boljše organizacije dela, plačila po delu, izboljšane tehnologije dela in rastoče zavzetosti delavca, ki čuti, da dela zase, za svoj dom in družino, za ugled podjetja doma in v tujini, s kakovostnimi izdelki. Podjetje je torej sprejelo vse ukrepe za čim hitrejšo realizacijo proizvodnje. Razširilo je trgovsko mrežo, nastavilo sposobne zastopnike in se tako še bolj približalo tržišču ter s prodajo lepo uspelo. Ob tem se je pokazalo, da potrebuje podjetje večje proizvodne zmogljivosti, če hoče nemoteno izpolnjevati dolžnosti do kupcev. Zanimanje potrošnikov za izdelke »KOMETA« je vedno večje, tako da v dosegajo razmerah že ni bilo skoraj moč slediti takemu povpraševanju. Vzrok je v visoki kakovosti izdelkov in bogatstvu trga z vsakodnevno novostmi. Za sedaj podjetje zadovoljuje potrebe slovenskega trga, manj pa želje kupcev v drugih republikah. Skušalo pa bo odpraviti tudi to oviro, kar mu bo brez dvoma uspelo s proizvodnimi kapacitetami in delovnimi pogoji v novi tovarni!

Podjetje uspešno sodeluje tudi v mednarodni delitvi dela in to s svetovno znanimi firmami kot so SUSA, WOLLMÜLLER, BENDER RIBANA, BLEYLE in drugimi. Zadnje čase izvažajo podjetje tudi v Madžarsko, vse to pa dokazuje, da je podjetje osvojilo prostor v mednarodni trgovini in pomeni afirmacija na tujem tržišču uspeh dobrega poslovanja metliškega »KOMETA«.

Novi proizvodni prostori v Metliki so pogoj za uspešnejše delo »KOMETA« v prihodnosti. Zavzetost, ki jo je delovni kolektiv pokazal vsa leta nazaj in uspehi, ki jih je dosegel že doslej v tako težkih ustvarjalnih pogojih, pa so porok, da bo v novem delovnem okolju še večjim elanom vložil vse sile za napredek svojega podjetja v dobro metliškega in slovenskega gospodarstva in v svojo lastno korist.

KROPARJI SO DALI ZGLED VSEM

V zadnjem času so se več ali manj vsi časopisi razpisali o pobudi, ki je prišla iz vrst delavcev kropske tovarne »Plamena«. Ti so sklenili ob prostih sobotah delati 80 ur, za služek pa prostovoljno prispevati v sklad za stabilizacijo našega gospodarstva. Število ur — osemdeset — so si izbrali, da bi na tak način dali priznanje tovarišu Titu ob njegovi osemdesetletnici.

Se nikoli v vsej dolgi človeški zgodovini se nobena družba ni razvijala povsem tako, kot so ljudje želeli. Vedno znova je del družbe prišel pri delitvi viška dela v nasprotje z drugimi in vedno znova je bilo potrebno neskladja urejati. Navadno so ljudje to naredili z vojskami, revolucijami, prevrati in raznovrstnimi oblikami stavk. Tudi v naši socialistični družbi nismo nikakršna izjema, tudi pri nas lahko ugotovljamo, da smo si marsikaj drugače zamišljali, kot pa gre. Nismo pričakovali, prekinitev dela ne tako velikih premoženjskih in z njimi povezanih družbenih razlik, kakšnim smo pričali. Prav tako nismo pričakovali, razvrednotenja našega denarja in ne nelikvidnosti, pa tudi ne vseh s tema dvema pojavoma povezanih težav, ki so resnično postale v zadnjih letih huda grožnja naši notranji in s tem tudi zunanji trdnosti. Če globlje razčlenimo prekinitev dela, bomo videli, da so tudi le-te tesno povezane z veroki, ki nas ženejo v nelikvidnost in razvrednotenje denarja. Za svoje, pogosto slabo delo si tisti, ki so si prilastili pravico razpolagati z viškom dela, jemljejo preveliko

plačilo — tedaj nostopi odtujenost delavcev od vodstva, pojavijo se nesporazumi, ki včasih tudi temeljijo na neobveščenosti, in končni izid je prekinitev dela, ki opozori javnost in med njimi tudi prisojne, da neke neke ni v redu in da je prekipelo. Prekinitev dela pa pomeni tudi gospodarsko škodo, ki jo potem plačujemo vsi in ki zatorej navsezadnje težave še poveča, namesto da bi jih zmanjšala. Tako se vse skupaj vrti kot v začaranem krogu.

V radovljški občini, ki jo skupaj z jeseniško lahko smatramo za eno izmed predvojnih trdnjav delavskega gibanja, je vznikla zamisel o tem, da bi se delavci prostovoljno odrekli delu svojega zasluga in ga prispevali skupnosti za to, da bi izstopili iz tega začaranega kroga in znova se z večjimi koraki kot doslej krenili proti našemu končnemu cilju, bolj popolni socialistični družbi oziroma boljшему življenju nas samih in naših zanamcev. Kroparski delavci so potem prvi to zamisel sprejeli, pobudo pa so povzele še nekatere druge delovne skupnosti. Tako naj bi se zamisel o prispevku delavcev k stabilizaciji sprevrgla v nekakšno množično glasovanje, pa ne z odlojo glasovnic, ampak z delom. To naj bi bil nekakšen samoprispevek poleg že tako visokih davkov.

Kaj kmalu so se pojavili mnogi ugovori in prerokbe. Da bo glas Kroparjev ostal glas vpijočega v puščavi, da ne bodo dosegli nič in podobno.

Nihče ne more prerokovati, kaj se bo zgodilo in kaj se ne bo, oziroma kakšen bo uspeh kroparske pobude. Toda že zdaj lahko najdemo v vseh teh dogodkih nekatere

značilnosti, ki smo jih lahko veselili in na katere so Kroparji, z njimi pa vsi drugi delavci, ki so sklenili enako ali podobno, upravičeno ponosni.

Predvsem sta to enotnost in odločnost. Spoznanje, da se samo z boljšim in učinkovitejšim delom izvijemo iz težav, je še posebej dragoceno. Nihče ne misli, reči, da doslej v Kropi niso dobro delali. Gre pa za zgled drugim, kjer se s Kroparji še ne morejo meriti.

Lahko sklepamo, da revolucionarna pobuda ni našla v Kropi slučajno plodna tla. Le malo je krajev v Sloveniji, ki imajo tako delavsko preteklost kot prav Kropa z bližnjo okolico. Ze zgodaj v srednjem veku so tamkajšnji kovači takratnim razmeram ustrezno prišli do prvih ugotovitev o vrednosti dela. V prejšnjem stoletju je nastala tam že delavsko gibanje na marksistični podlagi, po prvi svetovni vojni pa so imeli komunisti že odločilen vpliv. Tudi prepoved delovanja KP in z njo zvezano nasilje v naslednjih letih Kroparjem nista bila kos. Del se jih je bil razkropil po svetu, saj tudi gospodarske razmere niso bile ugodne in grozilo je, da bo večstoletnega kroparskega železarstva sprico odmaknjenost in industrializacije konec. Tisti, ki so odšli drugam, so raznesli tudi svojo miselnost v novo okolje. Med osvobodilno vojno in revolucijo je bila Kropa prava partizanska trdnjava. Po dokaj ozki dolini, skozi jelovške gozdove, si Nemci niso upali prihajati v Kropo razen ob večjih akcijah. Zaradi zavesti je bila enotnost prebivalcev še večja kot prej in izdajstev ni bilo. Kaj kmalu je bila Kropa, čeprav je razmeroma veliko naselje, že polosvobodeno ozemlje. Številni Kroparji so odšli k partizanom, le redke je uspelo okupatorjem vključiti v svojo vojsko, pa še to največkrat z nasiljem ali zvijačo. Vso vojno so v Kropi delovale razne organizacije osvobodilnega gibanja. Po vojni pa so spet Kroparji s vojo strokovnostjo veliko naredili za razmah jugoslovanske železarske industrije, ki je temelj za splošno industrializacijo, ta pa je spet podlaga za bolj bogato družbo.

Včasih se nam doždeva, da sam zgled, posebno dober, ni posebno uspešen za dosego kakšnega cilja. Toda spomnimo se naše revolucije in junaštva prvih partizanov. Zelo veliko začetniških poskusov je leta 1941 propadlo zaradi neizkušenosti, toda žrtve so bile spodbuda za nove borbe. Tudi takrat je bilo potrebno začeti predvsem z zgledom in se celo žrtvovati...

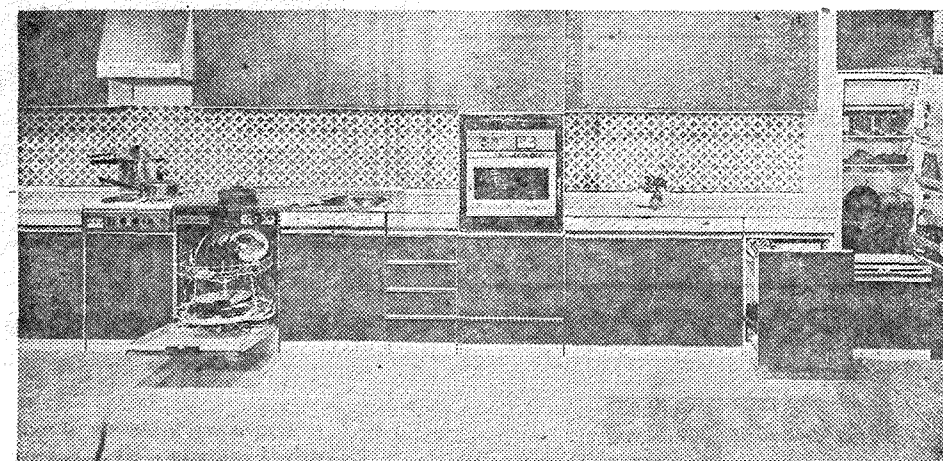
Vsekakor pa akcija »80 ur« kaže, da se je v zavesti vseh nas, zlasti pa v zavesti tistih, od katerih pričakujemo odločilna dejanja, nekaj temeljito premaknilo.

MILE PAVLIN

DELEGACIJA ZZB NOVJ NA OBISKU V ZR NEMČIJI

Na povabilo Zveze vojnih žrtev, vojnih invalidov in invalidov dela je ZR Nemčijo obiskala delegacija ZZB NOVJ Jugoslavije. V delegaciji so bili Dušan Sekić, generalni sekretar zveznega odbora, Anton Zupan in Milan Vukmirović. Predstavniki ZZB NOVJ so v času svojega obiska v ZR Nemčiji obiskali več krajev in se s svojimi gostitelji pogovarjali o nekaterih obojestranskih aktualnih vprašanjih, pa tudi o nekaterih specifičnih vprašanjih rehabilitacije, protetike in načina gradnje stanovanj za borbe.

.....

vega 60
brest cerknica

.....

imeli smo ljudi

Franc Krivec-Luka

Umril je 3. maja na Jesenicah v 72. letu. — Rodil se je leta 1900 v Zalogu pri Kranju. Ze mlad je začel delati v jeseniški železarni. Sodeloval je v naprednem delavskem gibanju. Ze 1941 je začel podpirati narodnoosvobodilno gibanje, septembra 1943 pa se je uvrstil med borbe NOV. Bojeval se je na Primorskem v 31. diviziji. Bil je ranjen, nakar se je zdravil v bolnišnici Franji. Po vojni je tov. Luka spet delal v železarni, čeprav je bil 60-odstotni invalid. Marljivo pa je sodeloval tudi v vseh družbenopolitičnih organizacijah. Bil je odlikovan z medaljo za hrabrost in z redom za zasluge za narod. — Ohranili ga bomo v trajnem spominu!

Anton Colja

Pokopali smo ga 12. julija na pokopališču v Krajni vasi na Krasu. — Rodil se je leta 1905 v Krajni vasi v revni družini, tako da je moral že kot otrok služiti pri kmetih. Izučil se je za krojača. Tik pred vojno je odšel za zasluzkom v Nemčijo. Do leta 1943 je delal v Hamburgu. Septembra 1943 se je uvrstil med borbe v bazoviško brigado in se bojeval v številnih bitkah do konca vojne. Za hrabrost je bil odlikovan. Številni borci se ga še dobro spominjajo. — Po vojni je Colja vneto sodeloval pri obnovi in v družbenopolitičnem življenju. Pri ljudeh je bil zelo priljubljen, kar se je pokazalo tudi na njegovem pogrebu. Ohranili ga bomo v lepem spominu!

BOŽENA USAR

Dne 8. maja je tiho in plemenito, strta pod težo večletne zahrbtni bolezni — objavljena od mnogih, za vedno odšla iz naše sredine v svoj zadnji domek naša Božica Usar, rojena Merlak iz Bežigrada.

Rodila se je 25. marca 1922. leta v družini slovenskih staršev, ki sta zaradi svojih naprednih idej zapustila sončno Primorsko in se preselila v Ljubljano.

Ze v rani mladosti jo srečamo kot petletno deklico na gledaliških deskah Drame v raznih vlogah, katerih ne zapuša vse do svojega 14. leta. Vzporedno jo najdemo tudi v vrstah sokolske dece, naraščaja in še z nedokončanim osemnajstim letom starosti kot podnačelnico Sokola III. Bežigrad, ter vodnico ženskega naraščaja, katero zadovoljitev opravlja vse do okupacije.

Kot mnogi drugi se idejno in politično opredeljuje in stopa na pot odpora zoper okupatorja. V prvih dneh jo že srečamo pri organizaciji mladine, njeni povezavi za aktivni odpor, pri zbiranju in prenašanju orožja, sanitetnega materiala, v trosilnih akcijah in pri obveščevalnem delu. Stanovanje družine Merlak s pokojno materjo Marijo na čelu postane mesto ilegalnih sestankov ter »skladišče« literature in raznega drugega za horbo prepotrebne materiala. Razumljivo, da tudi Božene ni obšla italijanska kvestura, mučenje in šikaniranje kvesturinov ter provociranje domačih kvistlingov ter nekajmesečni zapor in kasneje ilegala v ljubljanski bolnišnici. Ne glede na vse težave jo zopet srečujemo pri organiziranju in razdeljevanju materialne ter finančne pomoči udeležencem ter njihovim sodelavcem in svojem pripadnikom OF, pri organizaciji in aktivni udeležbi v prvih vrstah na znanih ženskih demonstracijah in urah bojkota. Pred koncem vojne sodeluje pri organizaciji zaščitnih enot za zasedbo glavnih objektov pred prihodom partizanskih enot v Ljubljano.

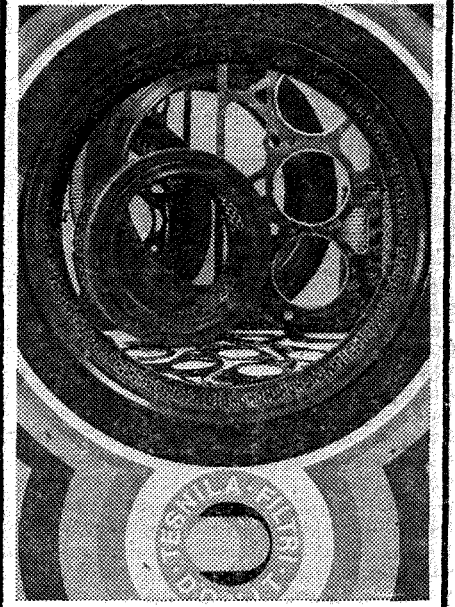
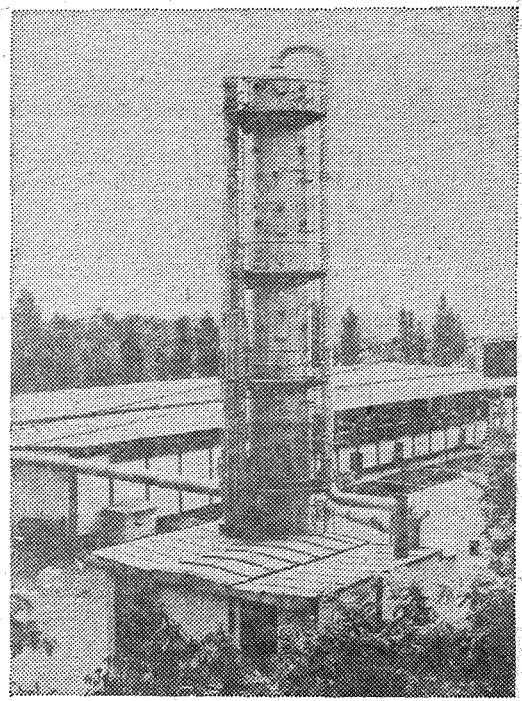
Po osvoboditvi, čeprav izčrpana in že bolelna, organizira z drugimi sotovariši TVD Partizan in opravlja do svojega odhoda dolžnost načelnice. Spomnimo se samo fizikalnih nastopov in prvomajskih sprevedov v povojnih letih. Zraven sodeluje še v KO sindikatov na političnem, kulturnem in telesnovzgojnem polju članov in članic. Vzporedno opravlja dolžnost tajnika osnovne sindikalne podružnice in terenske organizacije ZB, kot član odbora pa aktivno sodeluje v PAZ in OF. Zraven vsega še uspeva pri organizaciji v odboru za sodelovanje mladine z armado.

Na STT se je preselila po 1950 letu in tu rešuje zahtevnejše naloge za skupnost. Po vrnitvi v svojo ljubljeno Ljubljano, čeprav že ves čas krhka v zdravju, še sodeluje na raznih področjih strokovnega, sindikalnega a posebno samoupravnega dela med drobertjskimi delavci.

Ker ni besed, s katerimi bi se zahvalili za vse, kar je zapustila kot zapuščino mladim, svojim sodelavcem in najdražjim — zadržimo našo Božico, njeno iskrenost, tovarištvo in plemenitost ter njeno gorečo pripadnost naši ideji v nepozabnem spominu.

PRIPOMBA UREDNIŠTVA: Nekrolog pokojne Božene Usar objavljamo izjemoma še enkrat, ker nekateri podatki v objavi v 26. našega lista niso bili točni, za kar se njenim svojim opravičujemo.

Nagradna križanka DONIT 29

[illegible]

Nagradni kupon 29

Priimek in ime

poklic

točen naslov

Razpis nagradne križanke

Nagradno križanko »Donit« Medvode tokrat že drugič rešujete v letošnjem letu.

Vsem ljubiteljem križank sporočamo, da morajo biti rešitve najkasneje do 17. julija 1972 v naši upravi. Vsako križanko pošljite posebej v ovojnici z označbo »križanka 29«.

Naš naslov je: »TV-15«, p. p. 598, 61001 Ljubljana.

Rešitve bomo objavili v štev. 30, ki izide 20. julija 1972.

Za naše ljubitelje križank smo pripravili tri knjižne nagrade, in sicer: »Treblinka«, »Varšavski uporniki« in »Zločin v Oradouru«. Vse tri knjige založbe »Borec« iz Ljubljane so pred kratkim izšle na knjižnem trgu.

Uredništvo in uprava

OB RAZSTAVI V MUZEJU LJUDSKE REVOLUCIJE V LJUBLJANI

Partizanska saniteta v Sloveniji

V muzeju ljudske revolucije Slovenije v Ljubljani je bila v počastitev tridesete obletnice prvih slovenskih partizanskih brigad in tridesetletnice ustanovitve partizanske sanitete pod pokroviteljstvom sekcije za partizansko zdravstvo pri slovenskem zdravniškem društvu 30. junija ob 11. uri odprta nova občasna razstava »Partizanska saniteta v Sloveniji«.

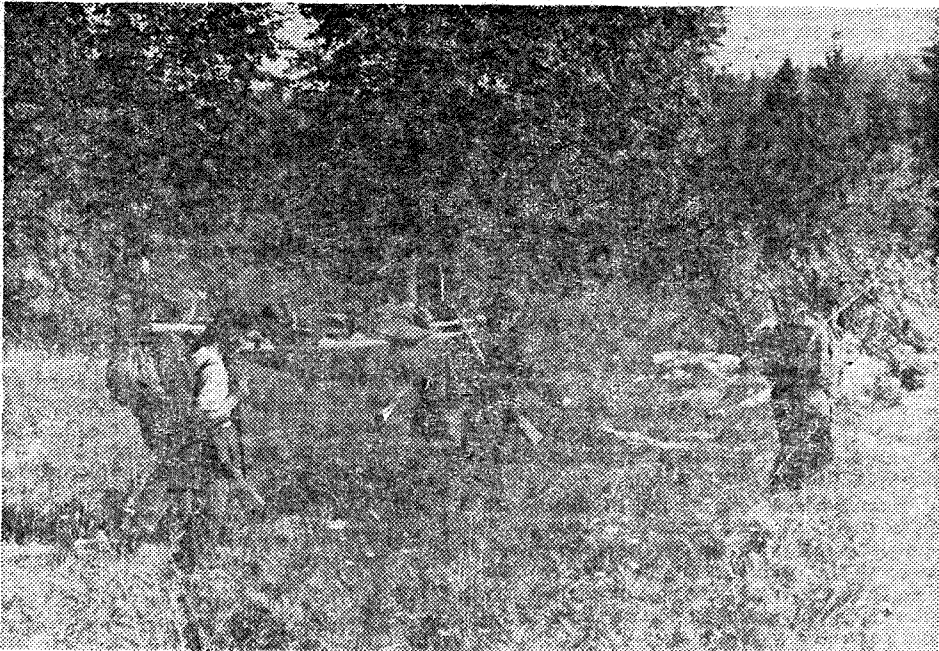
Razstava obsega 45 panojev (z dokumenti, fotografijami, muzealijami ter rekonstrukcijo operacijske sobe) v dveh prostorih muzeja ljudske revolucije Slovenije, zajema pa organizacijo in specifičnost razvoja partizanske sanitete na okupiranem in osvobojenem ozemlju Slovenije.

Začetki partizanske sanitetne organizacije vzklijejo v Ljubljani, kjer so še junija 1941 ustanovili zdravniški matični odbor OF (MOZ OF); le-ta je prejel navodila za svoje delovne naloge od glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet in izvršnega odbora OF. Matični odbor je odigral pomembno vlogo v postavljanju temeljev partizanske sanitetne organizacije v Sloveniji in je deloval v Ljubljani do osvoboditve.

Partizansko zdravstvo je razbremenilo slovensko narodnoosvobodilno vojsko vseh težjih in lažjih, a vendar nepremičnih ranjencev. V okoli 100 slovenskih partizanskih bolnišnicah se je zdravilo v času narodnoosvobodilne vojne okoli 11.000 ranjencev in bolnikov. Po doslej ugotovljenih podatkih je bilo v partizanih in sodelovalo v NOB od 800 takratnih slovenskih zdravnikov 163, 4 iz drugih republik ter 18 tujih zdravnikov, od 350 medicincev pa 201; od teh je padlo v NOV in bilo žrtev fašističnega nasilja 44 zdravnikov in 51 medicincev.

Najboljša obramba vseh partizanskih bolnišnic je bila najstrožja tajnost. Prostor za gradnjo so izbirali na skritih,

težko dostopnih terenih in navadno blizu studentov, ki niso bili označeni na zemljevidih. Dohod k postojankam je bil v največ primerih možen le po potoku ali pa po dvignem mostu. Konspirativnost je zahtevala še vrsto drugih ukrepov: gradnjo v popolni tišini, kurjenje brez dima, sprejemanje le skrajno zaupnega osebja. Za kraj bolnišnic je vedelo le strogo omejeno število osebja in redko število političnih in vojaških funkcionarjev. Vojaške enote so oddajale ranjence na oddaljenih spreje-

Prenos ranjenca iz Komarne vasi v partizansko bolnišnico Zgornji Hrastnik, avgusta 1943. (Z razstave »Partizanska saniteta v Sloveniji«.)

NOVO PRI ZAVODU BOREC

Roman Bratny: Varšavski uporniki

Varšavski upor, ki se je začel 1. julija 1944 in trajal 63 dni, je bil do nedavnega nekako prepovedana tema na Poljskem. To je v nekem smislu razumljivo, saj nam zgodovina pravi, da se je vstaja v Varšavi začela na zahtevo poljske begunske blade v Londonu in v sporazumu z Veliko Britanijo. Pod vodstvom generala Bora-Komarovskega naj bi bili vstajniki osvobodili glavno mesto Poljske in s tem postavili komite narodne osvoboditve, ki je bil ustanovljen že poprej, pred izvršeno dejstvom. Po tej zamisli naj bi se v Varšavi izoblikovala tudi oblast poljske emigrantske vlade še pred prihodom armad 1. beloruske fronte in 1. poljske armade.

Kljub vsem tem političnim implikacijam, za katere velika večina varšavskih vstajnikov sploh ni vedela, so se uporu pridružili številni meščani Varšave, med njimi tudi ilegalni odredi Ljudske armade. Uporniki so se borili junaško, bili so oboroženi celo z minometalci in protitankovskim orožjem. Obkolili so večino nemških enot v mestu, vendar pa niso bili dovolj pripravljeni, da bi v prvem zaletu zavzeli najvažnejše točke v mestu. Zato so jih Nemci kaj kmalu prisilili k obrambi. Na drugi strani pa so varšavski uporniki med svojim uporom računali tudi na Rdečo armado, ki je bila že onstran Visle in tako rekoč tik pred Varšavo. Rdeča armada pa zaradi poprejšnjih hudih vojaških operacij ni mogla pravočasno priti na pomoč varšavskim upornikom, pa tudi pomoč zahodnih zaveznikov ni bila uspešna. Pomoč, ki so jim jo odvrgli s padali, je v glavnem padla v nemške roke. Tako se je Nemcem posrečilo po 63 dneh herojskega in nadčloveškega napora streti varšavsko vstajo in v tem času mesto praktično porušiti do tal.

Bilanca varšavske vstaje je strahotna: padlih in ranjenih je bilo 25.000 borcev in nad 200.000 varšavskih meščanov, mesto samo pa skoraj zravnamo z zemljo.

In v ta zgodovinski okvir je postavil svoj roman poljski pisatelj Roman Bratny, ki je na podlagi obširnega gradiva skušal literarno oživiti teh 63 dni goreče Varšave. Pred nami zaživijo v romanu polnokrvni, mladi ljudje, ki so polni zanosa in domovinske ljubezni ter hkrati sovraštva do nemškega okupatorja. Tragika teh ljudi je bila, da so vseeno oz. nevede za prej omenjene politične malinacije, brez besed in znanosti, z mladostnim, patriotskim prepričanjem zerabili za orožje, se borili do

konca v najboljši veri, da opravljajo najvišjo domovinsko dolžnost. In prav v tem, v njihovi nevednosti, a iskrenem in poštenem prepričanju, je vsa veličina in hkrati tragika te velike varšavske epopeje, ki se je tako klavirno in brez priznanja končala za njene udeležence. V tem smislu pomeni Bratnyjev roman le nekakšno rehabilitacijo vseh tistih poštenih in predanih varšavskih meščanov, ki jim je s svojim delom le postavil dolgo pričakovani in tudi zaželeni spomenik.

»Varšavske upornike« Romana Bratnija je izdal zavod Borec v prevodu Franceta Sušteršiča. D. Ž.

Vilko Kolar: Lačni, toda pogumni

Ob izidu knjige Vilka Kolarja Domna »Lačni, toda pogumni« je treba poudariti predvsem dejstvo, da obravnava doslej na Slovenskem še neobravnavano področje: spomine na naša vojaška ujetniška taborišča v Nemčiji in Italiji. Čeprav je bilo ob razpadu bivše Jugoslavije okrog 20.000 Slovencev zajetih

maljših — javkah, kjer jih je prevzemala ekipa bolnišnice. Ranjencem in bolnikom so zaradi večje konspiracije na poti v bolnišnico in iz bolnišnice zavezovali oči. Redek je bil primer, da je kdo iz bolnišnice pobegnil; v takem primeru pa so ranjence takoj premestili na varen kraj in bolnišnico vsaj začasno zapustili. Postavljene so bile straže, izvidnice in organizirana dobra obveščevalna služba med postojankami in pomožnimi enotami. Vsem tem varnostnim ukrepom: konspirativnosti, vojaški obrambi, obveščevalni službi in prizadevnosti ljudi, ki so delali v bolnišnicah, gre zasluga, da je sovražnik v vsem dolgem vojnem obdobju odkril v Sloveniji samo 0,3 odstotke ranjencev.

Razstavo je zasnovala Zorka Tribušon, kustos muzeja ljudske revolucije Slovenije, v sodelovanju s kustosi: Stanetom Mrvičem iz muzeja revolucije Celje, Zdenko Rogljem iz muzeja narod-

ne osvoboditve Maribor, Bogdanom Zolnirjem iz muzeja ljudske revolucije Slovenj Gradec in dr. Pavlo Jerina-Lahovo, predsednico sekcije za partizansko zdravstvo pri slovenskem zdravniškem društvu; oblikovno jo je uredil inž. arh. Feliks Hribernik.

Hkrati je v avli muzeja razstavljene nekaj najpomembnejših grafik in risb iz partizanskega zdravstva, iz likovne zbirke muzeja po izboru kustosa Jožeta Korija.

Razstavo Partizanska saniteta v Sloveniji je v imenu pokrovitelja odprl prof. dr. Bogdan Breclj, nekdanji glavni kirurg NOV in PO Slovenije; v krajšem kulturnem programu je sodeloval tudi Partizanski invalidski pevski zbor, ki je bil ustanovljen na rekonvalescentnem oddelku SOVPS Planina, aprila 1944.

vojakov, ki so bili potem odpeljani v nemška vojaška taborišča, doslej pri nas (v nasprotju z nekaterimi drugimi našimi republikami) ta tema nekako ni bila »zaželenak«. Z izidom Kolarjeve knjige je verjetno molk okrog tega prekinjen in lahko pričakujemo, da bomo dobili nove spomine in pričevanja tudi iz teh taborišč, ki so bila v primerjavi s koncentracijskimi taborišči vseeno v nekem smislu milejša in bolj človeška, kolikor se dá o človečnosti sploh govoriti.

Prepričani smo — in Kolar to s svojimi spomini tudi izpričuje — da so tudi naši vojni ujetniki, pa naj gre za navadne vojake ali rezervne oficirje, kljub težavam in šikanam v teh taboriščih ostali v glavnem zvesti svoji domovini, prav tako so organizirano nastopali in se povezovali med seboj ter tudi v tem smislu nekako sodelovali na strani zaveznikov in naših partizanov. Res pa je tudi, da so se zlasti med višjimi oficirji našli tudi strahopetneži in izdajalci, ki so paktirali z okupatorjem. O tem nam Kolar tudi odkrito in zanimivo pripoveduje.

Poglavje o naših vojnih ujetnikih v Nemčiji in Italiji torej še sploh ni zapisano in verjetno ga bo treba nekoč tudi napisati. V tem smislu lahko samo pozdravimo izid Kolarjevih spominov, ki so začeli odpirati tudi to poglavje. Prepričani smo, da imajo mnogi naši bivši vojni ujetniki še marsikaj povedati in prispevati k temu poglavju naše zgodovine.

Spomine Vilka Kolarja-Domna »Lačni, toda pogumni« je izdal zavod Borec v Ljubljani.

D. Ž.

30 LET ZVEZE PIONIRJEV NA TELEVIZIJSKEM ZASLONU

Mladinsko uredništvo TV Ljubljana in Zveza prijateljev mladine Slovenije bosta pripravili s sodelovanjem Muzeja ljudske revolucije Slovenije in Zavoda za šolstvo SRS

v novembru in decembru 1972 pet televizijskih oddaj v počastitev jubileja pionirske organizacije. V teh oddajah, v katerih bodo nastopale skupine pionirjev in pionirk, želijo predstaviti najširšemu krogu gledalcev vlogo in dejavnost pionirske organizacije ter delo pionirjev danes. Predstaviti želijo bogato dejavnost vsakoletnih Jugoslovanskih pionirskih iger, redni program dela pionirskih odredov, humane in nabiralne akcije itd. Prikazati hočejo, kako vodijo pionirji svojo organizacijo, kako jo poznajo in kakšno je samoupravljanje v pionirskem odredu. Prikazati pa želijo tudi slavno zgodovino pionirske organizacije. Pionirji so že pričeli »proučevati« delo svojega odreda od ustanovitve do danes. Nekatera vprašanja bodo zahtevala poznavanje zgodovine NOB in mladinskih del tistih pisateljev, ki so pisali in delevali med vojno. V oddaje pa bodo vključene tudi vesele igre, glasba in vprašanja za gledalce, kar bo popestrilo celotni program oddaj.

SLOVENSČINA ZA STAREŠINE JLA

V skladu z navodili državnega sekretariata za narodno obrambo, so v zadnjem času po garnizijah posvetili vso pozornost učenju jezika narodnosti, na katere območju služijo njihovi vojaki. Pred kratkim so končali prvi tečaj slovenskega jezika v mariborski garniziji. Razveseljuje je, da je bilo število prijavljenih starešin presenetljivo visoko, več kot zadovoljivi pa so bili tudi uspehi pri sklepnih izpitih prve skupine.

beležke

PRVI SLOVENSKE KNJIŽNI KLUB

Sodobna in množična organizacija, ki vam omogoča izjemne prihranke pri kupovanju kvalitetnih knjig in plošč, je prvi slovenski knjižni klub SVET KNJIGE. Klubski center knjižnega kluba na Titovi 3 v Ljubljani je odprt vsak dan od 8. do 20. ure, ob sobotah do 14. ure.

V klubskem programu so zbrane kvalitetne knjige z vseh področij literature, od leposlovja do poljudnoznanstvenih izdaj, od priročnikov do mladinske in otroške literature.

V knjižnem klubu lahko kupujete knjige 25 odst., plošče pa 15 odst. ceneje kot običajno!

Klub vam pošilja vsako četrtletje brezplačno na dan katalog s klubsko ponudbo. V njem so opisane in predstavljene vse knjige in plošče, ki so po skrbnem preudarku prišle v klubski program.

S katalogom izbirate knjige doma; tako zase, kot tudi za ostale družinske člane. Kar si izberete, lahko potem kupite v klubskem centru knjižnega kluba, kjer vam po želji tudi svetujejo, ali pa naročite in dobite knjige ali plošče po pošti.

Posebno skrbno izbrana, tako imenovana »knjiga četrtletja«, je izjema v kvaliteti in ceni ter predstavlja še posebno ugodnost v primeru, da ne morete priti v klubski center, oziroma ne utegnate ničesar naročiti po pošti. »Knjigo četrtletja« dobijo namreč avtomatično vsi člani, ki do srede tekočega četrtletja ne naročijo nič drugega.

Edina članska obveznost je ta, da v vsakem četrtletju kupite najmanj eno knjigo; zato postanite član prvega slovenskega knjižnega kluba in izkoristite te ugodnosti!

Črni dnevi na Poreznu

(Nadaljevanje)

Prvi bataljon je mogel zasesti svoje položaje morda le s polovico svojega moštva. Drugi so ostali bogveje, med množico gorenjskega vojnega področja, morda v glavni kaverni, morda pa so bili za kako skalo zaviti v odejo. Kasneje se je ugotovilo, da so v kaverno 3. bataljona zašli tudi nekateri pripadniki področja in borci iz drugih enot brigade, dirigent in člani korpusne godbe, komandir voda za telefonske zveze, nekaj borcev čete za zvezo brigade, tam je bil tudi komandir 2. čete 2. bataljona in celo šef obveščevalnega centra. Nekateri komandirji pa so bili vztrajni. Niso odnehali, dokler niso zbrali vseh borcev, za katere so bili odgovorni. To lahko rečemo za težko in štabno četo brigade.

PRESENEČENJE V MEGLI IN HUD PORAZ

Ko se je rodil nov dan in razgalil zadnje sence noči, se je pred dežurnimi opazovalci in mitraljezci odprl jasek razgled v razdalji več kilometrov. Z vrha Porezna in z grebena proti Hoču se je v kristalno čisti vidljivosti lesketala pokrajina, obdana z vencem prekrasnih slovenskih planin. Kot na dlani je bila tudi neposredna okolica. Več sto metrov spodaj po strminah in zasneženih pobočjih ni bilo niti enega drevesa ali mrtvega kosa, ki bi mogel služiti sovražniku, da bi se varno približal. Gorski gmo-ti Porezna se ne bi mogla čez dan približati niti miši. Stari partizani, ki so imeli bogate bojne izkušnje, so vedeli, da je z zoro minil najbolj kritičen trenutek nevarnosti, kajti sovražnik je ponavadi izkoristil za neopazno približevanje in obkoljevanje partizanskih enot prve jutranje ure, začel pa napadati ob zori.

V tem zgodnjem jutru opazovalci niso odkrili pod seboj ničesar sumljivega. Poveljnikom je to vplivalo upe, da vsaj v naslednjih dveh ali treh urah ne bo prišlo do boja, kajti vsaj toliko časa bi potrebovale sovražnikove čete, če bi se hotele povzpeti po teh strmih in odkritih pobočjih. Spričo tega je komandant brigade ukazal komandantom 2. in 3. bataljona, naj na položajih ostanejo le najnujnejši opazovalci in mitraljezci, vsi drugi pa naj gredo v kaverne in kritja, da bi bilo po vrhu Porezna čim manj premikov, ki bi izdali prisotnost partizanov.

Toda okoli osme ure so opazovalci 1. bataljona, ki so bili s težko brečo v dobro postavljenem bunkerju v smeri Hoča, opazili, da je neka sovražnikova kolona v moči kakih 150 vojakov krenila od zaselka Majdlic po gorski stezi proti Cimprovi. Komandant 1. bataljona je vprašal načelnika štaba bri-

gade, s katerim sta ogledovala njen premik, ali naj začne streljati s strojnimi. Načelnik štaba tega ni dovolil. Kolona je bila oddaljena več kot osemsto metrov zračne črte, drugič, oddaljevala se je od grebena Porezna, in tretjič, še vedno ni bilo nobenih znakov, da je partizanska grupacija na Poreznu odkrita. Sovražnikova kolona je očitno imela druge cilje v okviru ofenzive na Cerkljanskem. Ker bi ta kolona potrebovala vsaj dve uri, da bi prišla do roba grebena na Poreznu trenutno ni bila nevarna. Vendar je takoj poslal Komandantu brigade kurirja s poročilom o koloni, o smeri njenega premika in o svoji odločitvi.

Ko je okoli četrte ure kasneje kurir našel komandanta brigade in mu dal poročilo, se je na vrh Porezna že spustila megla, ki je

ti premika sovražnikove kolone. Komandant brigade je ukazal še to, naj 2. bataljon četo v rezervi razvije v strelsko vrsto in zasede položaj v smeri Davče.

Toda nenadoma (bilo je med osmo uro in petindvajset minut ter osmo in trideset minut), ko je bila megla okoli vrha Porezna najgostejša, tedanji politični komisar štabne čete Rudi Prešern se tega spominja, da je bila gosta tako, da bi »lahko vanjo zaobil žebelj in nanj obesil plašč«, se je v smeri kaverne 3. bataljona zaslislalo močno streljanje, nato pa še okoli samega vrha Porezna...

Kako je uspelo sovražniku, da v času dvajsetih do tridesetih minut, odkar je Porezen zagrnila neprodorna megla, nepriča-

Godba na pihala 9. korpusa

zelo vznemirila poveljnike brigade in gorenjskega vojnega področja. Komandant gorenjskega vojnega področja je poklical svoje podrejene in jim ukazal, naj enote zasedejo položaje okoli kavern, komandant Kosovelove pa je ukazal komandantu 2. bataljona, naj njegovo 1. četo, ki je bila v rezervi, povede iz kaverne in da naj bo v pripravljenosti. Svojega kurirja — verjetno je bil to Ladislav Pipan — je poslal k 3. bataljonu, naj vse njegovo moštvo gre iz kaverne na že določeni položaj. Ko je sredi izdajanja teh ukazov prispel še kurir z omejenim pismom načelnika štaba brigade, se je vznemirjenost še povečala, zlasti ker spričo megle ni bilo mogoče več spremlja-

kovano doseže vrh in še z južne strani, ki je bila najbolj strma in najmanj dostopna? Vsa dosedanja raziskovanja nas vodijo do sklepa, da sta vsaj ena ali največ dve četi iz 13. SS policijskega polka krenili okoli druge ure po polnoči iz Davče pri Jurešu proti grebenu Cimprova — Porezen. Ob dolini potoka se je ta kolona povzpela na greben na sedlu med Poreznom in koto 1410 okoli pol šeste ure. S sedla, ki ga domačin imenujejo Maderc, je šla po slabem kolovozu proti zahodu in se še pod okriljem teme neopazno približala južnemu skalnatemu robu Porezna. Ko se je zdaniilo, je opazovalci 3. bataljona in zaseda 2. bataljona niso mogli opaziti, ker je bila že v mrtvem kotu globoko pod robom.

Do takega zaključka lahko pridemo tudi na podlagi izjave starega Kosovelovca italijanskega rodu Sabina Nazzara, ki je bil nekaj dni prej prišel iz partizanske bolnišnice »Frane«. Imel je še vedno ranjeno desno roko v debelem ovojju, ko so ga vključili v brigadni obveščevalni center. Sabino je odšel zasedo 2. bataljona, ki je imela naloge braniti položaj pri odprtini skozi žično oviro na mejni črti, skozi katero je cela partizanska kolona prišla na Porezen. Dejal je: »Kotaj smo se razporedili po položajih nad žično zapreko okoli odprtine — bila je še tema — že se nam je zazdelo, da se južno od nas pod robom neka premika in sicer na zahodni strmini. Približali smo se

strmemu robu, kolikor smo se mogli, da ne bi po zaledeneli strmini zdrsnili v prepad, in napeto poslušali. Zdelo se nam je, da slišimo tope glasove, podobne udarcem delov opreme, na primer kot udarec čutar ali bajoneta ob puškino kopito. V dogovoru s komandirjem zasede sem se takoj vrnil na vrh in obvestil komandanta 2. bataljona, ki je medtem zadrževal pred glavno kaverno na nekih vratih, položenih po tleh. Dejal mi je, naj se vrnem k zasedi in da naj še bolj pazimo. Ko sem se vrnil k zasedi, se je že svitalo. Večkrat sem šel na rob in opazoval strmo pobočje proti Cerkljanskemu. Opazil nisem nič sumljivega. Tudi na vzhodnem pobočju Porezna ni bilo nič opaziti. S Cerkljanskega so se privlačili nizki in gosti oblaki, nato pa nas je zagrnila gosta megla. Poklicali smo na položaj še tiste tovariše, ki so se prej zavili v odeje stiskali v neki kotlinici. Buljili smo v belo neprosojno meglo in napenjali ušesa. Toda namesto da bi se sovražnik pojavil spodaj pod nami, smo zaslislali streljanje, rafale brzostrelk in ročne bombe za nami, na samem vrhu Porezna!«

Ko zdaj na podlagi velikega števila izjav soborcev, ki so bili tiste dni na Poreznu, povežemo posamezne drobce v celotno sliko, se nam ponuja naslednja rekonstrukcija sovražnikove akcije. Nemška kolona, kot kaže, je poslala bočno na sam vrh Porezna, ko je prispela pod njegov strmi južni rob, dve manjši bojni skupini po 30 do 50 mož. Ker je vrh zavila megla, je leva skupina brez težav presenetila nič hudega slutečega in osamljenega stražarja 3. bataljona neposredno pred kaverno, kjer je bilo vsaj 100 partizanov. Stražar je Nemce opazil, ko so bili že kakih deset metrov oddaljeni od njega in ni mogel ničesar več narediti. Najbližji sovražni vojak je sprožil vanj rafal iz brzostrelke, ki ga je ranil v desno ramo in roko ter mu zbil iz rok puško. Stražar se je vrgel vstran in bežal po pobočju pod kaverno vpil, da so Nemci na vrhu in naj vsi beže iz kaverne. Tedaj je skočil skozi glavni vhod v kaverno tudi kurir, ki ga je poslal komandant brigade z ukazom, naj bataljon zasede položaje. Nekajkrat je zavpil, naj gredo hitro ven, ker so Nemci blizu. Ko je skočil iz kaverne, ga je pokosil rafal. Del prodirajočih sovražnikovih vojakov je blokiral vhod v kaverno, drugi pa so šli naprej proti vrhu. Tudi desna skupina je v tem času dosegla vrh Porezna, zasula z ročnimi bombami in rafali oddelek težke brade ter ga razpršila. Borci so se presenečeni umikali po grebenu proti glavnini brigade, za njimi pa so tekli nemški vojaki.

Kmalu potem, ko se je začelo streljanje na vrhu Porezna, so komandant brigade, komandant 2. bataljona in njegov politični komisar zbrali četo, ki je bila v rezervi, in v strelski vrsti krenili po grebenu proti vrhu. Niso še prišli dvesto ali tristo metrov daleč, ko so se iz goste megle pred njimi najprej pojavili posamezniki in manjše skupine borcev 2. in 3. bataljona, za njimi pa nemški policisti, ki so streljali, ne da bi merili. Tedaj so začeli streljati tudi borci Kosovelove. Ta boj v srečanju je potekal z razdalje komaj nekaj deset metrov. Borci obeh strani so legli v sneg. Čeprav so prihajale nove sovražnikove skupine, so se Kosovelovci borili dalje. Komandant brigade je hrabil svoje borce ter poskušal celo, da bi šli z njim v naskok, toda zaman. Sovražnik ni varčeval s strelivom in je bil še na višjih, boljših položajih. Čez kakih deset minut so tja prispeli tudi komandant gorenjskega vojnega področja, njegov namestnik in pomočnik političnega komisarja brigade, ki so zbrali kakih dvajset odločnih in hrabrih borcev in starešin, da bi pomagali zadrževati nasprotnika. Za njimi so prihajali še drugi posamezniki, ki so čutili, kako pomembno se je sovražniku upirati, tudi če te preseneti. Med njimi so bili tudi člani igralske skupine 9. korpusa.

(Se nadaljuje)

fotografija z vprašajem

Danes objavljamo fotografijo, ki ni čisto neznana. Na njej so pripadniki obveščevalnega voda 6. SNOUB »Slavka Šlandra«, fotografirani v Eibiswaldu (Ivniku) 30. maja 1945. Prvi z leve je doma nekje v okolici Črne pri Kamniku (menda zaposlen v rudniku kaolina), peti stoji (zadnja vrsta) Janez Burja-Tomažek, sedmi (z daljnogledom) je Berto iz Zagorja, prvi z leve v prvi vrsti (čepi) pa neki Sine, doma iz Dolgega brda ali iz Krašnje. Prosimo, da nam našteti tovariši javijo svoja prava imena in priimke ter sedanje naslove! Nadalje prosimo, da se nam javita še: Jože Šafer, ki je bil ob koncu vojne šef obveščevalnega centra v Šlandrovi brigadi, po činu podporačnik, in obveščevalec Tarzan, doma nekje iz Savinjske doline, ki je zelo dobro vozil motorno kolo (na tej fotografiji ga ni)! Potrebujemo jih zaradi nadaljnjih zelo važnih poizvedb. Prosimo tudi, da nam javite vse, kar veste tudi o drugih tovariših s fotografije, ki jih boste prepoznali!

GRADITELJI — PRISKRBITE SI PRAVOČASNO GRADBENI MATERIAL

LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA • TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22-833; CENTRALA 23-018; KOMERCIJALA 20-965
OBRAČUNI: VIČ 22-833; BROD 20-898; OPEKA 22-842; IN INOP 51-54
TEKOČI RAČUN: PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 501430/3 POŠTNI PREDAL 14-1

obveščajo vse graditelje in ostale interesente, da bodo imele na razpolago vse opčne izdelke preko cele zime.

V industrijski prodajalni je na razpolago tudi: ves ostali gradbeni material in stavbno pohištvo.

Vse informacije daje prodajni oddelek v Ljubljani, Cesta na Vrhovce, telefon števil. 61-965 in 61-895 ter zastopniki:

- za Gorenjsko — Smolej Andrej, Kranj, Nazorjeva 4, telefon števil. 23-138
- za Dolenjsko — Praprotnik Ivo, Grosuplje, Prečna pot 8, telef. števil. 771-358
- za Notranjsko — Brenčič Janez, Vrhnika, Sušnikova 10.

Solidne cene — hitra dobava.

Dogodki pred 40 leti v Istri

Letos mineva 40 let od obdobja živahne revolucionarne dejavnosti protifašistov v Slovenski Istri. Ta dejavnost je bila tesno zvezana s političnim gibanjem našega življa na vsem Primorskem.

Komunistična partija Julijske krajine je v tistem obdobju gospodarske krize, velike nezaposlenosti in revščine spodbujala delavstvo in kmečko prebivalstvo, naj bi se uprli fašistični vladavi. Slovensko prebivalstvo je še zlasti trpelo. Zato je bila dokaj živahna komunistična dejavnost. Obnovljene so bile komunistične celice, delavci in kmetje pa so se združevali v skupnem boju.

Tedaj je prispel iz Pariza Natal Kolerič, ki ga je komite KP Julijske krajine poslal v naše kraje, da bi obnovil politično dejavnost. Vrstili so se številni sestanki komunistov in dejavnih protifašistov. Ustanovili so ilegalno tehniko, razmnoževali ter razpečevali so letake. Pripravljali so demonstracije kmetov v Kopru in Dekanih.

Spominjam se sestanka, ki je bil zadnji nedeljo junija 1932 pri Bertokih. Vodil ga je Kolerič. Ocenili so uspeh prve demonstracije kmetov pred občino v Kopru in sklenili so, da bo 6. julija druga demonstracija v Kopru in hkrati v Dekanih.

Prve demonstracije v Kopru sredi junija 1932 se je udeležilo približno 250 ljudi, večinoma okoliških kmetov. Na drugi demonstraciji pa se je zbralo kakih 300 do 400 ljudi. Na trgu v Kopru je med demonstracijo govoril Montanja iz Doline pri Trstu. Bil je v delavski obleki. Fašistični komisar ga je prijel, češ da ni kmet, in ga izročil karabinjerjem. To je množico zelo razburilo. Posebna delegacija se je napotila na komisariat in dosegla, da so govornika izpustili.

Podobna demonstracija je bila v Dekanih 29. junija. Vzbudila je močen odmev in tamkajšnji župan s krajevnimi oblastniki vred je bil v hudih skrbih. Zato je obljubil kmetom, da bodo ugodili njihovim zahtevam.

Namen teh demonstracij je bil, da bi preskusili, kako je ljudstvo pripravljeno

na boj proti fašizmu. Kmetje pa so protestirali proti hudim davčnim oremenom in neprimernim cenam pridelkov, saj je tedaj kmetijstvo z drugimi gospodarskimi panogami preživljalo hudo krizo. Prirejali demonstracije v tistih časih, ko je bil fašizem na vzhodu svojega razvoja, je bilo seveda zelo tvegano. Tedaj pa smo tudi trusili letake, zbirali prispevke za »rdečo pomoč« itd. Tudi jaz sem raztrosil zavoj letakov od Čezarjev do Fridvora.

Dne 9. julija 1932 smo mladinci iz Čezarjev, Angel Peharc, Narcis Vatovec in jaz dobili od sekretarja celice N. Valovca-Lala nalogo, da prenesemo material tehnike iz Čezarjev v Gabrovico. Bilo je v soboto zvečer. Pri Dekanih se nam je pridružil Valentin Furlančič. Šli smo po levem bregu Rižane, ker pa je bilo tam vlažno po dežju, smo stopili čez most kar na cesto. Na mostu pa smo srečali karabinjersko patruljo. V vreči sem nosil pisalni stroj, drug material pa je imel Narcis, ki je bil malo za Valentinom in menoj. Patrulja je naju z Valentinom ustavila. Ko so karabinjerji ugotovili, kaj sem nosil, so naju z Valentinom uklenili. Valentina niso pridržali, ker sem jim povedal, da ga ne poznam. Mene pa so po zasliševanju in mučenju vso noč odvedli v koprski zapor. Tam so me sprva zasliševali dan za dnem, po petih mesecih pa so me izpustili ob splošni amnestiji ob neki fašistični obletnici. Narcis in Angel, ki sta me tedaj pri tisti nalogi spremljala, sta srečno pobegnila. Partija jima je potem pomagala, da sta ušla čez mejo v Jugoslavijo.

Fašistična policija je tedaj prišla na sled mnogim protifašistom v Gabrovici, Barbari, Dolini in drugod ter jih je pozaprla v koprskem in tržaškem zaporu. Štirinajst dni potem, ko so prijeli mene, so ujeli tudi Natala Koleriča, ker ga je nekdo izdal. Breme ni bilo so kot glavnega krivca revolucionarne dejavnosti v naših krajih. Obsodili so ga na dvanaest let ječe. Kljub vsemu fašističnemu nasilju pa so protifašisti nadaljevali svoj boj do končne zmage

AVGUST PRIMOŽIČ

Tito jih je odlikoval

V prostorih občinske skupščine Ljubljana-center je bilo v sredo, 26. junija, prisrčna slovesnost, ko so se zbrali nekdanji borci NOV — največ jih je bilo iz 10. udarne »ljubljske« brigade — pa tudi nekaj borcev za severno mejo po I. svetovni vojni, da bi prejeli odličja, s katerimi jih je nedavno odlikoval predsednik republike Josip Broz Tito.

Odlikovance je sprejel in jim čestital predsednik skupščine občine Ljubljana-center Tone Kolar ter jim izročil odlikovanja. V svojem govoru je Tone Kolar poudaril trd, vztrajen in junaški boj, ki so ga odlikovanci skupaj z drugimi tovariši v ljubljanski brigadi bili za osvoboditev in lepšo, socialistično domovino, za ideale, ki so jim sveti še danes. Še posebej je Tone Kolar poudaril, da so bili borci za severno mejo, ki so se prvi borili za osvoboditev slovenskega etničnega prostora, svetel zgled tudi borcem NOB. Obramba revolucionarnih pridobitev iz NOB in prenašanje re-

volucionarnih tradicij na mlade rodove pa je bila in je še ena izmed vrlin, s katerimi se na raznih področjih naše stvarnosti ponašajo nekdanji borci, ki zato zaslužijo, no prejemajo priznanja maršala Tita.

Odlikovanje »zasluge za narod s srebrnimi žarkii« so prejeli: Bojan Adamič, Ljubo Kastrin, Miroslav Rožič.

Odlikovanje »bratstva in enotnosti s srebrnim vencem« so prejeli: Vladimir Alič, Mila Avbelj, Franc Bambič, Marija Bizjak, Zmaga Bizjak, Emil Bosnič, Vin. ko Bavcon, Olga Bratož-Jerman, Drago Butina, Anica Cepe, Viktor Čop, Marjan Črtalič, Miloš Djukič, Marjan Fišinger, Peter Furlan, Anton Grahek, Ludvik Janko, Vin. ko Habjan, Ciril Hrovat, Ivan Illovar, Franc Janežič, Ivan Janežič, Aležij Jere, Rudi Jeseničnik, Emil Jug, Janez Jurgalič, Ciril Kavčič, Franc Kastelic, Ljubo Kastrin, Julij Knafeč, Ivan Kobe, Ciril Košak, Rudi Košir, Zvone Kovič, Milan Križman, Dušan Kuret, Ivan Lampič, Sarh, Stane Leben,

Slovenski zdravniki v boju za svobodo

dr. Julij Polec

Rojen je bil 8. decembra 1883 v Kamniku. Promoviral je leta 1910 na Dunaju. V prvi svetovni vojni je bil črnovojniški zdravnik v Ljubljani in na soški fronti. Leta 1920 je bil začasno poslan na Koroško ter bil tam do nesrečno končanega plebiscita v conii »B«. Kot zdravnik se je v Kamniku vsestransko udeleževal. Tu je bil soustanovitelj protituberkulozne lige in njen predsednik do leta 1941. Takoj po okupaciji se je vključil v OF. V mestu in okolici je zdravil bolne ter ranjene aktiviste in partizane, skrbel za odpremo sanitetnih potrebščin in zdravil v enote. Dne 7. decembra 1943 so ga gestapovci aretirali in zaprli najprej v Kamniku, nato pa v Begunjah. Kot talca so ga 31. januarja 1944 z več Kamničani ustrelili v Šentvidu pri Ljubljani.

Silva Legiša, Bogomir Manfreda, Boris Mihajl, Ivan Mihelič, Ivan Mohar, Franc Nollmal, Aleksander Novak, Konrad Orožim, Nahtigal Ema Ožbalt, Marjan Petek, Karol Povše, Mara Strle-Požar, Karel Rožman, Jo. že Rojšek, Anton Romšek, Peter in Miroslav Rožič, Ivan Rojc, Vladoša Simčič-Tiran, Božo Sintič, Rudi Skupek, Leon Smerajc, Miroslav Stalowsky, Franc Stare, Zofka Sterle-Stojanovič, Edvard Stojkovič, Ciril Svetina, Pavel Svetina, Jože Škodlar, Anton Škulj, Marija Šteblaj, Slavko Šteblaj, Stane Šteblaj, Dragutin Togunjac, Jože Trbanc, Janez Trček, Rudi Uršič, Dušan Vodeb, Franc Vovk, Stane Vozelj, Marko Vrhunec, Zarko Žigon.

Odlikovanje »za hrabrost« so prejeli: Jože Dodič, Tone Kolar, Silva Legiša, Janez Legiša, Ivan Mohar, Magda Mišek, Ludvik Seterle, Zofka Sterle-Stojanovič,

Miro Svoboda, Slavko Šteblaj, Jože Sterk, Janez Trček, Stane Vozelj.

Odlikovanje »zasluge za narod s srebrno zvezdo«: Jože Dodič, Marjan Lapajne, Silva Legiša, Janez Malnarič, Peter Rožič, Slavko Šteblaj, Jože Sterle.

Medalja za hrabrost: Karel Murovič, Sandi Lah.

Medalja »zasluge za narod«: Karel Kolkaj, Sandi Lah.

V imenu odlikovancev se je za prijetno presenečenje in pozornost zahvalil Vinko Habjan, nekdanji borec ljubljanske brigade, ki je zdaj ravnatelj OŠ »Hinko Smrekar« v Ljubljani. Tone Kolar se je z odlikovanci zadržal v prijetnem pogovoru, ki so se ga — tako kot tudi slavlja — udeležili tudi nekateri člani občinskega komiteja ZK.

D. K.

Bil sem v posebni skupini

Se dopoldne sem imel priložnost preveriti sporočilo omenjenega esesovca. Na tirih med prvim in drugim krematorijem se je ustavil vlak, sestavljen iz petih vagonov. Pred vrata krematorijev je pripeljal petsto bolnih ali izmorzanih jetnikov, ki so jih spravili sem pod pretezo, da gredo v neko taborišče za okrevanje. Pričakala jih je esesovska politična komisija, ki se je začela pogovarjati s poveljnikom njihovega oboroženega spremstva. Naposled je vlak krenil nazaj in jetnike so odpeljali v bolniške barake četrta F. Odkar sem v krematoriju, se je prvič pripetilo, da transporta, ki je prišel v Auschwitz »na okrevanje« niso takoj likvidirali v zaplinjevalnici ali s strelji v tilnik. Čudno — tem jetnikom so naklonili zdravstveno nego in počitek na posteljah taboriščnih bolniških barak.

Komaj uro kasneje pride drugi vlak, ki pripelje petsto slovaških Židov: starcev, fantov in deklet, mož in žena. Ze izstopajo iz vagonov. Pozorno opazujem, kaj bo sledilo. Na židovski rampi običajno najprej izvedejo apel in selekcijo. To, kar zdaj vidim, pa je nekaj drugega. Utrujeni potniki izstopajo, ne da bi pustili svoje težke kovčke in svežnje v vagonih — vse vzamejo s sabo in vsi zavijejo na desno. v taboriščno četrto D. Matere peljejo pred seboj vozičke z otroki, mladi pomagajo starim in bolnim. Ves sem iz sebe od presenečenja: novica, ki sem jo zvedel davi, je resnična. Nobenega dvoma ni: vrata krematorija so ostala zaprta, jetnikov niso poslali v smrt.

122

Za jetnike koncentracijskega taborišča je to dobro znamenje, ki jim budi upanje. Pripadnikom Sonderkommande pa to pomeni, da se jim bliža konec. Nič več ne dvomim: likvidirali nas bodo še pred iztekom štirimesečnega roka...

V koncentracijskem taborišču se začneja novo življenje. Nič več ne pobijajo — zdaj jim gre za to, da skrijejo krvavo minulo. Krematorije rušijo, sežigalne jame zasipajo — vse, kar priča o grozotah, naj bi izginilo. Zavedajoč se svojega bližnjega konca, gledamo na to spremembo z veseljem in žalostjo hkrati.

Čeprav je prišel ukaz dokaj pozno, bo le ostalo pri življenju nekaj tisoč jetnikov. Od šestih milijonov Židov, ki jih je dal piromanski diktator III. Reicha zvleči z vseh koncev Evrope v taborišče Majdanek, Treblinka, Auschwitz, Birkenau itd., bodo nekateri le preživeli...

Radovednost mi ne da miru: okrog poldne se odpravim k tistemu esesovskemu podčastniku-radiotelegrafistu, ki mi je davi povedal dobre novice. Rad bi zvedel, kaj so sklenili dopoldne. Kakšne načrte imajo z Sonderkommandom? Na srečo ga najdem samega v sobi in ga lahko vprašam, kar želim. Pove mi, da bodo Sonderkommando odpeljali čez nekaj dni na prisilno delo v neko podzemeljsko tovarno v bližini Bratislave.

Prav nič mu ne verjamem. Danes vem, da mi ni lagal zato, ker bi me hotel zavesti v zmotno, temveč zato, da bi mi pripravil žalostno novico. Pred kratkim sem ga namreč zdravil in ozdravil hude bolezn.

34.

Ura je bila dve popoldne. Po kosilu sem gledal tjavdan skozi okno svoje sobe. Sivo, oblačno nebo

123

je napovedovalo skorajšnji metej. Nenađoma je tišino na hodniku pred sežigalnico pretrgalo glasno povelje: »Alle antreten!« To povelje smo sicer slišali dvakrat na dan, zjutraj in zvečer, ko so ugovarjali številčno stanje. Ni se pa še zgodilo, da bi ga slišali opoldne, zato sem vedel, da nam ne obeta nič dobrega. »Antreten! Antreten, alle antreten! se razlega po hodniku čedalje bolj zateglo in ihtavo.

Pred vrati zatopotajo težji koraki. Nek esesovec jih odpre in zakriči povelje: »Antreten!« Slabo kaže. Odidemo na dvorišče. Okrog naših tovarišev stoje do zob oboroženi esesovci. Tudi mi se jim pridružimo. Nobenega izraza začudenja, nobenega ugovora. Esesovci čakajo z naperjenimi brzostrelkami, da se vsi zberemo. Še enkrat se ozrem na okrog. Skonca dvorišča negibno stoji nekaj gostih smrek, ki so že pobeljene s snegom. Vse je tiho in mirno.

Čez nekaj minut novo povelje: »Na levo, na levo!« Vsi odidemo med dvema vrstama oboroženih stražarjev. Ko zapustimo dvorišče, nas spremstvo ne pelje na cesto, temveč naravnost h krematoriju št. 2, ki stoji nasproti. Že smo na njegovem dvorišču. Zavedamo se, da je to naša poslednja pot. Ženejo nas v krematorijsko kotlarno. Nobenega esesovca ni tu, razkropili so se okrog poslopja, se razpostavili ob oknih in vratih, pripravljeni, da udarijo po nas z orožjem. Vrata so zaprta, okna so opremljena s težkimi železnimi križi. Odtod se ne da priti. Tu so tudi naši tovariši iz skupine 2, potem pridejo še tisti iz skupine 4. Štiristo šestdeset se nas je zbralo, in zdaj čakamo na smrt. Edino, česar še ne vemo, je: kako nas bodo pomorili? Zdaj že natančno poznamo vse esesovske ubijalske metode. Nas bodo s plinom? To bi bilo težko, ker bi se nas pripadniki Sonderkommande branili likvidirati. Tudi z brzostrelkami bi nas težko v tem prostoru.

DARWIL

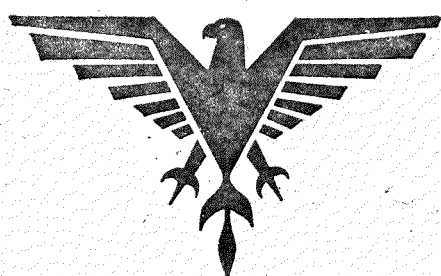
Vse ure in nakit tvrdke DARWIL lahko kupite v vseh trgovskih hišah v državi. Zaradi tega je DARWIL organiziral mnogo servisnih delavnic po vsej Jugoslaviji. Vsi proizvodi DARWIL imajo garantirano čisto zlato, natančno težo in odlično – visoko kvaliteto izdelave.

Ure prodajajo z garancijo zastopstva DARWIL v Trstu, reklamni popust pa je od 25 do 40 odstotkov.

Za tisoče modelov zlatega nakita, izdelanih v sto šestih priznanih tovarnah, vam daje DARWIL stoo odstotno garancijo.

V vse izdelke bižuterije DARWIL montira prave bisere, topaze in druge dragocene kamne.

Trenutno imajo izdelki DARWIL najugodnejše cene v Evropi.

DARWIL - URE IN NAKIT ZA VSAK OKUS, ZA VSAK ŽEP

TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO
TELEFONI: 61-932 in 36-231

Čestitamo za uspeh!

Zveza za šport in rekreacijo invalidov Jugoslavije je priredila državno prvenstvo invalidov-sportnikov v namiznem tenisu in v kegljanju v prijaznem turističnem kraju Medulinu pri Pulju. Sodelovali so republiške ekipe Slovenije, Hrvatske, Srbije, Bosne in Hercegovine, Makedonije in A. P. Vojvodine. Ekipe Črne gore ni sodelovala. V vsaki športni panogi je sodelovalo po 8 igralcev — invalidov po kategorijah invalidnosti. Za to državno prvenstvo invalidov — športnikov so bili izbrani najboljši športniki. Za Slovenijo so nastopili v namiznem tenisu Janez Ramšak, Ljubljana, Janez Furlan in Franc Prelog — Kranj, Rudi Stern, Martin Levar in Franc Simonič — Maribor in Oto Rumčan iz Trbovelj, v kegljanju pa Stane Bavdaž — Nova Gorica, Stane Ahačič in Ivo Bevc — Kranj, Vlado Trbežan in Anton Svetina — Koper, Alojzij Tkalcčič — Maribor, Franc Goršek — Slovenj Gradec in Rudi Tomše — Trbovlje.

V namiznem tenisu so ekipno zmagali tekmovalci iz Slovenije s 120 točkami, sledijo ekipe Hrvatske 100, Srbije 86, A. P. Vojvodine 52, Bosne in Hercegovine 34 in Makedonije 24.

V Kranju po sto lučajev mešano je ekipa Slovenije dosegla 3.195 kegljev, sledijo ekipe iz Hrvatske 2.966, Srbija 2.905, Bosna in Hercegovina 2.802 in Makedonija 2.024 podrtimi keglji.

Obe ekipe sta si z borbenostjo in dobro tehniko priborili naslov prvaka Jugoslavije. V imenu 2.450 športnikov — invalidov iz Slovenije naši reprezentanci čestitamo in želimo, da bi še nadalje dosegala takšne rezultate.

Po tem tekmovalstvu so sestavili ekipo osem najboljših tekmovalcev namiznega tenisa po kategorijah invalidnosti. Ti igralci so nekaj dni vadili v Medulinu, nakar so 17. in 18. junija nastopili na mednarodnem srečanju v namiznem tenisu z invalidi Vzhodne Nemčije. Zmagali so gostje, saj so pokazali, da so pravi mojstri tega športa. Rezultat 12:8 točk. V jugoslovanski reprezentanci so tekmovali tudi slovenski igralci France Simonič, Janez Tomšič in Franc Prelog. Najboljši tekmovalci so prejeli diplome in medalje. Tekmovalstvo je bilo dobro organizirano in je potekalo brezhibno.

VINKO BOVCAN

Rudi Macarol — sedemdesetletnik

Po rodu je pristen Kraševac, doma iz Sežane. Ko se je začel šolati na goriški gimnaziji, ga je prehitela prva svetovna vojna. Doletela ga je usoda številnih naših primorskih ljudi. Umaknil se je v Postojno. Šele leta 1917 se mu je posrečilo, da je nadaljeval šolanje na učiteljskišči. Maturiral je lahko šele 1922 v Mariboru. Letos je tako v Brestnici pri Mariboru obhajal 50-letnico mature. Najdlje je služboval v Sošanju.

Nemci so ga kot zavednega slovenskega učitelja zaprli že 17. aprila 1941, neposredno po okupaciji. Nekaj časa je bil v slovenjegraškem zaporu, nato pa v Brestnici pri Krškem, nakar so ga izgnali v Srbijo. Novembra 1941 se mu je posrečilo vrniti se v Novo mesto. Potem je služboval na šoli v Dragatušu pri Črnomlju in ves čas sodeloval z našimi borci. Junija 1942 je okupator njegovo družino zaprl v novomeške zapore, potem pa jo odgnal v Menigo v Italijo, od tam spet v ljubljanske zapore in končno v Gonars. Po italijanski kapitulaciji se je Macarol vrnil v Dragatuš, tedaj

že na osvobojeno ozemlje. Tam je bil komandant mesta in hkrati učitelj do junija 1945.

Potem je bil premeščen v Soštanj, dokler ni postal šolski nadzornik za tedanji okraj Hrpolje-Kozina. Po preselitvi okraja v Sežano je zaprosil za učiteljsko mesto v Sošanju. Toda že po mesecu dni službe v Sošanju so ga imenovali za upravitelja vajenske šole v Celju, po kratkem, a zelo plodnem delu pa je postal inšpektor za okraje Celje, Soštanj in Trbovlje za vajenske industrijske šole. Potem je postal referent pri poverjeništvu za delo oblastnega odbora za Slovensko Primorje in nato ponovno inšpektor za strokovne šole v Celju, dokler ni postal ravnatelj vajenske šole v Celju. Upokojen je bil leta 1963. Za vzgojiteljsko delo je bil odlikovan z redom za zasluge za narod in z redom dela.

Stanovski tovariši, borci in številni prijatelji mu želimo še mnogo zdravih in uspešnih let!

STANKO SKOČIR

MATI PRVEGA PADLEGA PARTIZANA NA KOČEVSKEM

Pred kratkim sva z Justino Novakovo obiskala partizansko mater Marijo Primožič. Grela se je na soncu na klopci pred hišo. Zdelo se je, da dremlje. Ko sva pristopila k nji, je odprla oči in naguban obraz ji je preletel nasmeh. Pogovorili smo se o njeni življenjski poti.

Rodila se je leta 1886 v Starčji vasi pri Dvoru na Dolenjskem. Njen oče je delal v kočevski glažuti, še preden so odprli premogovnik Poročila se je z rudarjem Francem Primožičem. Imela sta devet otrok: Micko, Franceta, Albinco, Jožeta, Alojza, Vilija, Anko, Geliko in Faniko.

Sin France je bil eden izmed ožjih sodelavcev revolucionarja Ivana Erkarja-Goldšmida in Jožeta Šeska. Bil je član KPS in že leta 1928 je moral pobegniti v tujino. Postal je član belgijske komunistične partije in med vojno je bil član odporiške organizacije. Po vojni se je vrnil v domovino, a že leta 1956 je umrl v Kočevju.

Lojze je leta 1931 odšel v podoficirsko šolo. Služboval je v Bitolju, kjer so ga ob začetku vojne zajeli Nemci. Bil je v vojnem ujetništvu v Nemčiji do osvoboditve.

Jože je bil elektrotehnik pri letalstvu. Ob zlomu stare Jugoslavije je sodeloval pri poizgu jugoslovanskih letal, da bi si jih sovražnik ne mogel polastiti. Med vojno se je skrival v Beogradu, dokler ni že ob začetku vstaje z družino pobegnil v Vojvodino in se med prvimi pridružil partizanom.

Micka je med vojno živel v Zemunu. Anka, Gelika in Fanika so doživljale vojne strahote doma in sodelovale v osvobodilnem gibanju na terenu. Tudi Vili je že od vsega začetka sodeloval za OF. Ko so konec marca 1942 prišli spet šerčerjevci k Ledeni jami, jim je po navodilih Jožeta Šeska pošiljal mesnine (bil je mesar). Pozneje je padel na poti iz taborišča, ko so šli reševati partizansko skladišče in ciklostilno tehniko. To je bilo 10. aprila 1942 v Mahovni ku. Z drugimi padlimi partizani so ga naložili na lojtrnik in odpeljali v mrtvašnico. Partizani iz Šerčerjevega polbataljona na Kočevskem pa so kot prvi padli že 26. oktobra 1941 v gozdu med Drago in Glažuto. Vendar je Vili izmed domačinov na ožjem Kočevskem prvi dal življenje za svobodo domovine.

Obiskali smo mater tega prvega padlega partizana na Kočevskem ob tridesetletnici njegove smrti. Spomin na Vilija bo živel ne le do konca njenih, marveč tudi naših dni.

TONE OZBOLT

VOJNI VETERANI IZ MOSKVE OBISKALI BEOGRAD

Delegacija vojnih veteranov glavne mesta Sovjetske zveze Moskve, ki jo je vodil general-major Anatol Petrovič Gorškov, je konec junija obiskala ZVB NOV Beograda. V času svojega 7-dnevnega bivanja v Jugoslaviji si je delegacija ogledala vojaški muzej v Beogradu, spominsko pokopališče, spomenik neznanim junaku in spomenik sovjetskim vojnim veteranom na Avali. Obiskala je Kragujevac, kjer si je ogledala tovarno »Crvena zastava«. Bila je v Topoli, in na Opencu pa tudi v Kosmaju. Obiskala je tudi Dubrovnik, Boko Kotorsko in Titograd. Vmes so se člani delegacije sestali tudi s predsednikom ZVB NOV Beograda, s predsednikom ZVB NOV Jugoslavije pa so se pogovarjali o temeljnih načelih organizacije borcev. Srečali so se tudi z borci Novega Beograda.

dobro je, če veste

REDKE ŽIVALI SEVERNIH KRAJEV, TJULENI IN MROZI, BODO KMALU IZTREBLJENI, tako da bodo ostali le še kot posebna redkost v nekaterih živalskih vrtovih. To menijo naravoslovci, ki že dolgo obsojajo dobičarski lov na te živali. Redke morske sesalce so doslej pobijali na debelo zaradi njihovih kož, ki iz njih izdelujejo dragoceno krzno. Vendar je zdaj upanje, da bodo z zakonjenim mednarodnim varstvom redke živali rešili tako rekoč v zadnjem trenutku. Nedavno je sedem držav, in sicer Argentina, Belgija, Norveška, Južno afriška republika, Sovjetska zveza, Nova Zelandija in Združeno kraljestvo (Anglija), podpisalo pogodbo o varstvu morskih sesalcev. Pričakujejo, da se jim bo pridružilo še pet držav z zelo razvitimi ribištvi: Avstralija, Čile, Francija in ZDA.

VČASIH Z BAJANICO, DANDANES Z LETALOM... Sicer ponekod še dandanes uporabljajo bajanico — z njo iščejo ne le vodo, marveč celo rude ali skrite, zakopane kovinske predmete. Nekateri izobraženci dokazujejo, da uporaba bajanice ni sleparija, marveč da je pravzaprav nekakšno posebno orodje za zemeljski magnetizem ali radioaktivno izžarevanje izredno občutljivih posameznikov. Toda dandanes znanski raziskovalci uporabljajo mnogo bolj učinkovite in zanesljive instrumente, ki odkrivajo celo z velike višine, med poletom iz letal, ležišča rud. Tako v Sovjetski zvezi že redno uporabljajo takšne naprave za geološka raziskovanja. Delajo pa tudi (menda kar uspešno) poskuse, da bi ugotavljali, kje so ležišča zlata. Zelo občutljiv instrument zaznamuje radioaktivnost trihin, podatki pa se sproti prenašajo na elektronski računalnik, ki bliskovito izračunava, koliko posameznik vrst rudnin ali prvin vsebujejo zemeljske plasti v pol km širokem pasu pod letalom.

POTNIKI NA VLAKIH BODO V PRIHODNJE VARNI, tako da ne bo več nihče padel iz vlaka med vožnjo. Evropske dežele namreč uvajajo nove varnostne naprave, ki onemogočajo, da bi se vrata vagonov odprla med vožnjo. Z novimi predpisi bodo kmalu uvedli takšne naprave v Avstriji, Italiji, Belgiji, Nemčiji in Franciji. Nedvomno se bo morala temu prilagoditi tudi naša železnica. Znano je, da je v zadnjih letih padlo iz vlaka na poti iz Nemčije v domovino že več naših delavcev, ki so jih večino (če ne vseh) vrgli skozi vrata vagona med vožnjo neznani roparji. Sicer pa niso redke nesreče, da ljudje padajo med vožnjo iz vlaka, ker se pač vrata vagona varno ne zapirajo. Nova varnostna naprava onemogoča odpiranje vagonov brž ko hitrost vlaka preseže 25 km na uro.

Z RAKETAMI VRTAJO PREDORE ZA KANALIZACIJO in podzemeljsko železnico v Sovjetski zvezi. Vendar to niso »navadne« rakete na pogonsko gorivo, marveč posebno vrtno telo, podobno po obliki raketi, poganja pa ga stisnjeni zrak. Toda »raketa« je tako učinkovita, kakor da jo dejansko izstreljuje v zemljo, saj zvrta na uro do 40 metrov dolg rov ali najmanj 12 m.

RANE NE BODO VEČ KRVAVE. LE MED OPERACIJO. Sodobna kirurgija (3) je sicer bila že doslej tako izpopolnjena, da bolnik ni več tako hudo krvavel pod kirurškim nožem kot pa nekdanj. Vendar so bile mnoge operacije težavne in nevarne zlasti zaradi krvavenja. V philadelfijski bolnišnici (v ZDA) bolnike pred operacijo okrepijo — hranijo jih s posebnimi hranili, da jim obogatijo kri. Prizadevajo si kar najbolj, da bi ne bili odvisni le od krvodajalcev, ker krvi za transfuzije ni nikdar na pretek. Pri nekaterih bolnikih pa med operacijo znižajo krvni pritisk bolnika, da potem med operacijo skoraj nič ne krvavi. Sodobni kirurški noži, ki režejo z električnim tokom, so tako učinkoviti, da pod njimi nastajajo rane, ki pogosto sploh ne krvavijo.

Z OČETOVO KRVJO JE MOGOČE OKREPITI SLABOTNE DOJENČKE, kakor so ugotovili angleški genetiki (strokovnjaki za raziskovanje dednosti). Zanimivo je, da je mogoče krepiti z očetovo krvjo še nerojenega otroka, tako da dajejo očetovo kri prihodnji materi po petem mesecu nosečnosti, ko je že mogoče presoditi, ali se telesni plod razvija dovolj ali ne.

STROJNA INDUSTRIJA IN
GRADBENI MATERIAL
BRESTANICA

PROIZVAJAMO BETONSKE MEŠALCE BM 250 IN BM 100, HIDROFORJE IN TLAČNA STIKALA.

OBRAT LIVARNA: TLAČNI IN KOKILNI LIV AL LEGUR.

OBRAT CEMENTNINE BREGE: PROIZVODNJA BETONSKIH ZIDAKOV IN GRAMOZ OD STENE.

KO SE BOSTE ODPRAVLJALI NA POČITNICE,

NAJ BO PRAVOČASNO VSE NARED,
DA BI POTEM NE BILI SLABE VOLJE.

use kar boste potrebovali

- za taborjenje,
- za kopanje in sončenje,
- za odhiti in razvedrilo

vam nudi
na specializiranih oddelkih

trgovsko podjetje

nama

Ljubljana

v svojih prodajnih enotah

- VELEBLAGOVNICA PRI POŠTI, Ljubljana
- KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana
- BLAGOVNICA, Kočevje
- BLAGOVNICA, Škofja Loka
- VELEBLAGOVNICA, Velenje

Slavje v Prestranku

OB STOLETNICI ŠOLE

»V jeseni leta 1871 je bilo šolsko poslopje pri sv. Ivanu poleg Matenje vasi izgotovljeno in 31. oktobra tega leta je nastopil učiteljsko službo Jozip Benedek.«

Tako se začena dragocena kronika štivanske šole, ene redkih šol tistega časa na Primorskem. Ta šola, katere nadaljevanje je osnovna šola v Prestranku, torej že sto let deli znanje mladim rodovom; njene korenine pa segajo v čase, ko je na naši zemlji gospodarila avstro-ogrska monarhija.

V spomin na ta veliki jubilej ter v počastitev tridesete obletnice pionirske organizacije in osemdesetletnice rojstva maršala Tita smo s pomočjo družbeno-političnih organizacij priredili 23. maja 1972 proslavo, na kateri smo slovesno razvili svoj prapor in prisluhnili skrbno izbranemu kulturnemu programu.

Uvodne besede je spregovoril tovariš ravnatelj in med drugim dejal:

»Ob današnjem prazniku stojimo na njivi, ki jo že sto in več let orjemo, na njej sejemo in žanjemo. Želeli smo, da bi nam slovenska beseda obrodila obilen sad. Čeprav še robata in okorna — včasih je celo nasilno poganjala iz plevele popačenk — je bila polna ljubezni in toplote do našega preprostega človeka. Prav v tem boju smo ostali zvesti sami sebi!«

Poglejmo samo nazaj:

Devetnajsto stoletje je prineslo s seboj v naše kraje pomembne politične dogodke in korenite spremembe. V Avstro-Ogrski je čas zahteval nove ukrepe, saj je bilo njeno šolstvo med najzaostalejšimi v Evropi. V začetku stoletja je imela samo Postojna svojo šolo. Ko so leta 1847 in 1873 zgradili železnico, je leta zblížala in povezala zaostale kraje z razvitenimi kulturnimi središči. Prinašala je duha napredka, težnjo po izobraževanju in kulturnem obnavljanju. Leta 1847 ustanove šolo v Slavini. »Skromna in majhna se kot beračica potika po zasebnih hišah in komorno dobi svoje mesto v stavbi, še danes imenovani — stara šola.« Z letom 1870 je začela delovati šola na Orešku ter leto kasneje šola v Štivanu, ki so jo obiskovali učenci Matenje vasi, Rakitnika, Grobišč in pozneje tudi Prestranka. Leta 1891 pa je zrastle v Slavini nova šola, ki je veljala za eno največjih in najlepših primorskih šol.

Droben izsek iz kronike pripoveduje, da je za petdeseto obletnico avstrijskega cesarja učitelj v Štivanu organiziral nabiralno akcijo zato, da bi učenci dobili v dar štruco kruha. V kroniki štivanske šole je tudi sicer prikazana velika skrb domačinov in zlasti šolskega sveta, v katerem večkrat omenjajo ime Černeča in šolskega nadzornika Thuma ter njihova prizadevanja za izgradnjo nove šole, ki naj bi stala v Matenji vasi. Ko so že določili prostor za izgradnjo, pa je izbruhnila prva svetovna vojna.

Leta 1918 se je zavedni slovenski učitelj Metod Požar, mož neupogljivega duha, po petinštiridesetih mesecih vojaške službe vrnil v Matenjo vas in ob propadu Avstrije v štivansko kroniko zapisal: »Zadnja stran naj bo namenjena žalostnemu poginu tolikokrat prekleto Avstrije in z njo še bolj prekleth Habsburgovcev; skoraj sedem in pol stoletij

so se šopirili na prestolu ti krvniki, izmozgavali svoje narode ter jim kratili svobodo in pravice!«

Iz kronike štivanske osnovne šole sem prepisala tudi tele misli:

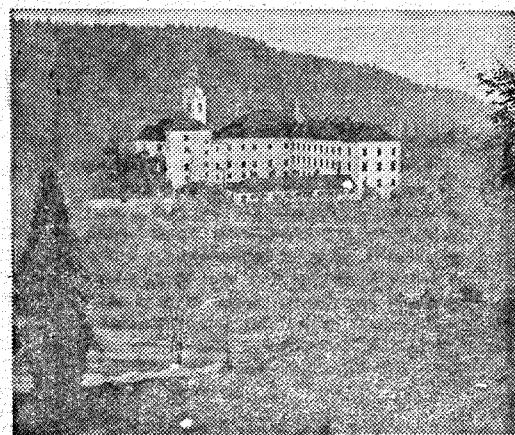
»Ubogi slovenski narod, siromak med siromaki! Tvoja zgodovina je en sam tisočletni boj za svobodo in pravično sonce. Čakal si na odrešitev, saj smo vendar dovolj dolgo lačni in goli gonili silni mlin od zore do mraka, od mraka do zore, ter mleti žlahtno pšenico za tujega in domačega gospodarja. Dovolj je bilo že gorja po naših vaseh in ni nam bilo treba še fašističnega škornja, ki nam je po prvi svetovni vojni stopil na tilnik, da bi zadušil v nas slovenstvo. Začutili smo vso njegovo težo in ponižanje. Že zdavnaj so izginili v javnosti zadnji znaki slovenstva. Edino v cerkvi se je ohranil naš jezik, čeprav so tudi od pokojnega slavinskega župnika Smolnikarja — drugega Martina Čedemaca — zahtevali, da bi pridigal v italijanskem jeziku, a se jim je uprl. Drugače je bilo s šolo. Italijani so že zgodaj pregnali v Italijo slovenske učitelje in pričeli po naših vaseh razvijati fašistično šolo s svojimi učitelji. Zadnji slovenski učitelji so bili: Franc Vernič v Slavini, Franc Starman v Orešku in Milena Mislej iz Matenje vasi. Njihova mesta so zasedli italijanski učitelji, ne-

kateri celo iz Kalabrije in Sicilije. Takrat je zrasla tudi fašistična šola v Prestranku, ki je sovražna in hladna učila slovenske otroke, kako je treba ljubiti Mussolinija in italijanski imperij. Hotelo so nam vsiliti italijansko kulturo. Za zastrtimi okni pa so nas matere učile slovensko pisati in brati. Hotelo so nam vzeti slovensko pesem. Toda po naših vaseh je pesem postala tolažnica in vodnica; in postala je še bolj topla, čeprav so jo mnogi peli tudi za ceno ricinovega in strojnega olja, ki so ga morali piti...«

Po proslavi smo se odpeljali na Trešnjo ravan, kjer se je odvijal družabni del programa. Ob tabornih ognjih pa so nam o svojih spominih pripovedovali partizanski učitelji, nekdanji okrožni šolski nadzornik Mirko Kapelj-Dolanski pa je v našo kroniko zapisal: »Šola v Prestranku nadaljuje pot, ki je bila začrtana med narodnoosvobodilnim bojem; gojenci te šole so čudoviti in hvale učiteljskemu zboru!«

ILONKA ČELHAR

Z izleta v Begunjah, kjer smo si ogledali tudi nekdanje zloglasne zapore, pošiljam vam in bralcem »TV 15« lepe pozdrave; na fotografiji si lahko ogledate detajl s pokopališča talcev v Dragi in begunjski grad, v katerem je muzej talcev.

Nevenka Kovač

Po skrivnih poteh

Pred tridesetimi leti je bila moja mamica stara dvanaest let. Takrat je bila vojna in Novo mesto je bilo obdano z žico. Na cestah, ki so držale iz mesta, so bile postavljene zapornice, ob njih pa čuvajnice in v le-teh karabinjerji. Ti so pregledali vsakogar, ki je prišel iz bližnje okolice v mesto ali pa odhajal iz njega.

A kljub žičnim oviram so ljudje v mestu zvedeli, kaj se godi onstran žice v gozdovih. Otroci so radi razpravljali o partizanih. Za njih so bili borci narodnoosvobodilnega boja simbol poguma, moči in vere v prihodnost. V pogovorih so jih krasili z vsemi vrtilinami, ki jih zmore otroška domišljija, saj so v njih videli junake svojih sanj.

Nekega dne je prišlo v hišo mojih starih staršev dekle, malo starejše od mamice, da bi pomagala priti perilo. Po dveh dneh sta se z mamico namenili zapustiti mesto. Stari ata je v cekarje naložil cigarete, ki jih je pokril z jopami, mednje pa skril še svetilke in pisma. Na bloku so ju karabinjerji preiskali. Ko so zagledali cigarete, s prehodom seveda ni bilo nič. Dekle jih je prepričevalo, da nese cigarete svojemu očetu v Češko vas. »S pranjem sem jih zasluzila!« jim je govorila. Nič ni pomagalo, morali sta se vrniti, samo — nazaj grede sta se domislili zvijače.

Med sedenjo tovarno Novoteks in Cegelnico se je mimo Kukmanove hiše spuščala žična ograja, ki sta se ji — v strahu, da ju ne bi videl stražar — približali tik ob Krki. Tu sta zmetali stvari iz cekarjev skozi mrežo na drugo stran, se vrnili na blok in prestopili mejo. Potem sta se s ceglinskih strani vrnili po odvržene stvari in to mahnilo v Češko vas na dom Albince Mali, kakor se je pisalo dekle. Tu sta se malo ustavili, nato pa odšli prek Zaloškega polja v Novo goro in od tam na Prezovo reber, kjer so ju čakali partizani. Kako so se borci razveselili daril in pisem, si lahko sami mislite.

Albinca je bila znana partizanska kurirka. Mamica se še danes spominja, s kakšno ljubeznijo ji je govorila o borcih. »Tako jih imam rada, da bi pokleknila in poljubila zemljo, na katero je

stopil partizan!« ja je dejala sredi Zaloškega polja. Tako pot sta z mamico še nekajkrat premerili. Potem je Albinca odšla k partizanom. Zdaj živi v Mariboru, zaradi junaških dejanj pa je bila proglašena za narodnega heroja.

Vojna se je nadaljevala in moja mamica je še naprej opravljala kurirsko delo. S Hočevarjevo Anico, Jazbinsko-Meri in sestro Piko so hodile v neko hišo sredi stražkih hribov, kjer so jih čakali partizani in prevzemali stvari. Perilo, obleko, sporočila, denar in še marsikaj drugega so dobile v Koloniji pri Frfoljevi. Tu so tudi zvedele, na katerem bloku službuje oficir, ki je vse tri spuščal prek bloka brez dovolilnice. To so bila doživljaja, kajne! Same sebi so se zdele imenitne; da o pomosu, ker so pomagale partizanom, niti ne govorim.

Anica, Meri, Pika in moja mamica so zvedele, da so v Podturnu kurirski združeni v pionirsko organizacijo in da bi jih radi sprejeli v svoje vrste, vendar nikoli ni bilo toliko časa, da bi šle v Podturn, pa tudi bale so se, saj je bila takrat že pot iz Novega mesta do Straže hudo nevarna.

Vojna je kruta in moja mamica si želi, da bi je nikoli več ne doživela. »A vendar so bile tiste skrivnostne poti lepe in hoje po njih se vedno rada spominjam!« pravi. Jaz pa sem ponosen na svojo mamico: kljub nevarnostim, ki so prežale nanjo, je vztrajala in po svojih močeh pomagala partizanom pri osvoboditvi naše domovine.

TOMO KRANJC

Srečanje

Sredi julija lani smo se odpravili na počitnice v Izolo. Prebivali smo na gričku, ki mu domačini pravijo Mala Seva. Zjutraj, ko sem se prebudila, sem skozi okno videla tam daleč prek Lucije na morje, na drugi strani pa tja do Trsta. Izola je bila pod nami, kakor bi na veliko dlan položil gnezdece rumenkastih, rjavkastih in rdečkastih hišic.

Nekaj korakov od našega bivališča je stanoval tovariš Marjan Jerin, ki je večkrat že navsezgodaj hodil naokoli. »Lučka, si že vstala?« je zaklical pod oknom. Vedno sem se ga razveselila, saj ni nikoli prišel praznih rok. Vse otroke je imel rad, še posebno pa svojega vnuka Matejčka. Zmeraj se je rad šalil in smejal. Njegove zgodbe o partizanih pa smo poslušali z odprtimi usti.

Nekega dne sem se od srca nasmejala, ko sem šla mimo sosedove hiše. Slišala sem, kako se je tovariš Jerin nekaj jezil nad sinom Jurijem, ki je že končal gimnazijo. »Kaj boš ti.« je govoril, »vsa vojska me je ubožala a ti, pobec, da me ne bi?« Tovariš Marjan je bil namreč komandant Kozjanskega oddela... in vsak dan z njim je bil poln zanimivosti, saj je znal toliko povedati o hudih in zmagovitih bojih in dogodkih med vojno.

Hudo mi je bilo, ko sem se morala prekmalu vrniti v Maribor. Lepih srečanj s tovarišem Jerinom, dobrim in prijaznim partizanskim komandantom, ne bom nikoli pozabila. Večkrat bi ga še rada srečala, mogoče spet ob morju. Jurčka pa bo že zmogel krotiti, če je nekoč premagoval celo švabe!

Pa hvala lepa za prijetne spomine, tovariš komandant!

LUČKA LESNIK

kramljanje

Tovarišica Štrajnarjeva!

Naša proslava je lepo uspela in škoda, da se je niste mogli udeležiti. Upamo, da se bomo v novem šolskem letu kdaj srečali. Danes vam pošiljam osmo številko »Zvončkov«, ki smo jo posvetili sedemdesetletnici maršala Tita. Ker naslovne strani iz tiskarne nismo dobili pravočasno, jo pošiljamo z zamudo.

Lepo vas pozdravljamo in vam želimo prijeten dopust!

Brigita Houcke,
v imenu članov
literarnega krožka
Smartno pri Litiji

Draga Brigita!

Ko sem listala po »Zvončkih«, mi je postalo hudo žal, da prihaja na moj naslov tako malo šolskih glasil. Navsezdanje je to tudi ena izmed poti sodelovanja, ki bi jo morali pozorneje gojiti.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga Milena!

Oglašam se prvič. Sem učenka šestega razreda iz Slovenj Gradca. Šola, ki jo obiskujem, nosi ime narodnega heroja Franja Vrnčca. Naše mesto ni posebno veliko, a je vendarle največje v Mislinjski dolini. Že več let smo naročeni na »TV 15«, vsakič ga hočem prva prebrati. Najprej seveda preberem stran za mladino in potem še kaj drugega.

Sklenila sem, da bom začela sodelovati... Veste, moj očka je bil partizan in mi večkrat pove kaj zanimivega. V gozdove pa ni prišel kar takoj, dolga in nič kaj lahka ni bila ta pot. Nemci so v začetku druge svetovne vojne pobirali fanete in moše po Sloveniji in jih pošiljali na rusko fronto. Moj očka je bil edini v enoti iz Slovenije. Tam, kjer je bil, se niso vedeli, da ne smejo več dajati dopustov. Pa tudi drugače to ni bilo tako preprosto. Kdor je hotel na dopust, je moral imeti vzrok. Mojemu očetu je pomagala fotografija, na kateri je bilo poleg njega še njegovih šest sester

in pet bratov z očetom in materjo. Verjetno se je Nemcem zasmilil. Ko je prišel domov, jo je takoj mahnil k partizanom. To so ga bili veselili, posebno pa še cigaret in puške. Nemci so kasneje vpraševali mojega starega očeta, kje ima sina. On pa jim je odgovoril: »Kako naj vem, ko ste ga vendar vi odpeljali!«

To jim je pametno odgovoril, ali ne?

Lepo te pozdravlja!

Irena Razgoršek
Stari trg 127
62380 Slovenj Gradec

Draga Irena!

Na objavo si morala čakati kar štiri mesece, a vendar si se ogasila prvič in še s tako ljubkim zapisom nista preveč v hudo štela. Skrilo se je to tvoje pisemce, skrilo in prebrala sem ga šele pred nekaj dnevi. Kar se dedkovega odgovora tiče, pa res ni kaj reči.

Lepo pozdravljena!

MILENA

KDO ZADRŽUJE DENAR

Prebivalstvo — po nekaterih podatkih — pri nas zadržuje kar 42 odstotkov denarne mase. Pogosto slišimo, da je moralo priti do nelikvidnosti gospodarskih organizacij, če se je toliko denarja znašlo v rokah ljudi. Nekateri ekonomisti so za prerazdelitev denarne mase, ki je v mošnjiških prebivalstva, ne povedo pa, kako izpeljati to prerazdelitev. Več o tem piše France Seunig na 4. strani.

Delo — 30. VI. 1972

V LETU OKOLI 15.500 NEREŠENIH PREDMETOV

Ze dalj časa se občani pritožujejo zaradi zastajanja dela na občinskem sodišču v Prištini. Da so te pritožbe upravičene, je potrdila tudi zadnja seja sveta za notranje zadeve občinske skupščine.

Število nerešenih predmetov na sodišču opozarja na kritično stanje, kaže pa tudi, da je to eno najnezažnejših sodišč v pokrajini — je rečeno v poročilu tega sveta. Iz letnega poročila sodišča se vidi, da je v letu 1971 ostalo nerešenih 15.543 predmetov. Število nerešenih predmetov pa še dalje narašča.

Politika — 27. VI. 1972

EDEN GLAVNIH VIROV NEUPRAVIČENOSTI BOGATENJA

Številni primeri pričajo, da se stanovanjska podjetja ukvarjajo z vsem drugim prej kot z vzdrževanjem hiš in stanovanj. Razen tega sedanji zakon o stanovanjskih odnosih omogoča vsakemu državljanu lastniško pravico nad dvema večjima, oziroma tremi manjšimi stanovanji — in tako lahko petčlanska družina razpolaga tudi z 10 večjimi in 15 manjšimi stanovanji. Da bi se takšni lastniki znebili stanovalcev, jih trpinčijo toliko časa, da se ti izselijo. Razen tega lahko lastnik prodaja stanovanje na svobodnem tržišču za velikanse vsote denarja, kar je eden glavnih virov neopravičenega bogatenja.

Komunist — 23. VI. 1972

JUTRANJA TREZNOST

Pobudo Zveze mladine Slovenije, da se prepove točenje alkoholnih pijač med delovnim časom, je podprl tudi izvršni odbor gostinskega poslovnega združenja v Ljubljani in predlagal, da o tem sklenejo poslovni družbeni dogovor za vso republiko. Nenavadna aktivnost združenja z 240 objekti in 30 odst. gostinskega prometa v Sloveniji postane jasnejša ob podatku, da si želijo posamezne občine priboriti prvenstvo z objavo prohibicije. Združenje pa predlaga dogovor o naloženju alkoholnih pijač samo v času odhoda na delo, s čimer bi — če dogovor uspe — dosegli enotne pogoje gostinskega poslovanja v republiki.

Ekonomsko politika — 21. VI. 1972

AFERA U-2

(3)

Partija pokerja z zasliševalci

Taktika, ki sem jo uporabljal med zasliševanjem, je bila dokaj enostavna. Odgovarjal sem po resnici, vendar le do določene meje. Kadar so me, denimo, vprašali nekaj, kar so po moji presoji že tako ali tako vedeli ali sami ugotovili, kot na primer za smer mojega poleta, sem povedal po resnici. Ker sem odgovarjal iskreno in točno na bolj ali manj nepomembna vprašanja, sem lahko tvegala, da sem včasih le delno pravilno odgovoril na kakšno pomembnejše vprašanje.

Nobenega smisla bi seveda ne imelo taji, da nisem pilot vohunškega letala U-2, seveda pa nisem smel izdati, da so piloti ki upravljajo ta letala, posebej izvežbani za vohunske podvige.

»Zakaj so vaš polet organizirali neposredno pred začetkom vrhunškega sestanka v Parizu? Naj bi to bila preiščljena provokacija oziroma sabotaža tega sestanka?« me je ob neki priložnosti vprašal inšpektor.

Odgovoril sem, da sem prepričan, da moj polet ni imel nobene zveze z omenjenim sestankom ter da bi ZDA, če bi ravno imele namen sabotirati ta sestanek, to lahko storile na manj vsiljiv način.

»Na kateri višini ste leteli, ko so vas zadeli?« se je glasilo eno izmed pomembnejših vprašanj.

To je bilo po mojem mnenju celo eno najvažnejših vprašanj, ki je Ruse izredno zanimalo. Odgovoril sem:

»Na maksimalni višini za ta letala, na višini 23.000 metrov.«

To sta bili kar dve laži hkrati. Predvsem višina 23.000 metrov ni bila maksimalna višina za moje letalo, pa tudi v trenutku, ko so me zadeli, nisem letel na tej višini. Višino 23.000 metrov sem si izmislil kar na slepo, prepričan, da mi bodo verjeli. Domneval sem, da se bodo poleti letal U-2 nad Rusijo nadaljevali. V primeru, da mi bodo Rusi verjeli, bodo svoje projekte prilagodili tej višini, kar bi letalom zagotovilo določeno stopnjo varnosti.

Skratka, upal sem da mi bodo verjeli, in zato sem odgovarjal, namesto da bi molčal.

Dne 3. maja 1960 zjutraj so me začeli zasliševati že ob zori. Odslej so zasliševanja potekala po ves dan... zjutraj, dopoldne, popoldne, zvečer, tudi po enajst ur dnevno... devetnajst dni zapovrstjo. Sledil je dan odmora, nato se je vse začelo znova.

Sleherno noč sem se v samotni svoje celice skušal spomniti vsake izgovorjene besede pri zaslišanju ter si tako ustvariti sliko tistega, kar so Rusi že vedeli o vsej zadevi. Prepričan sem, da so Rusi delali podobno.

Zasliševanje me je spominjalo na partijo pokerja. Vsaka stran je skrivala svoje karte, nadejajoč se, da jih nasprotna stran ne pozna.

Cez čas sem spoznal, da bo najbolje, če se držim stereotipnega »ne vem.«

V odmorih med dvema zasliševanjema so mi dovolili, da sem na dvorišču malo telovadil. Sicer pa so zlasti večeri potekali po natančnem razporedu. Večerno zasliševanje, večerja, odhod v stranišče in nato celica, v kateri sem lahko bral. Imel sem na voljo kriminalke Agathe Christie, Elleryja Queena, Rexa Stouta in drugih. Bral sem jih vse po vrsti, nekatere tudi po večkrat, in le njim se lahko zahvalim, da sem ohranil duševno ravnovesje.

S procesa proti ameriškemu vohunskemu pilotu Powersu, avgusta 1960 v Moskvi.

Ko so me 10. maja spet pripeljali na zaslišanje, sem inšpektorjem izjavil, da ne bom več odgovarjal na vprašanja vse do tlej, dokler mi ne bodo nudili prepričljiv dokaz, da je vlada ZDA obveščena, da sem živ. Tedaj mi je eden izmed prevajalcev pokazal številko »New York Timesa« z datumom 8. maja ter mi prebral odlomek iz govora premiera Hruščova:

»Posedujemo dele sestreljenega letala. Pilot Powers je živ v Moskvi.«

Pokazali so mi še nekaj drugih časopisov, v katerih so bili objavljeni komentarji o mojem ujetništvu ter intervjuji z mojo ženo in starši.

Izjave mojih staršev so bile tako značilne zanje, da niti za hip nisem podvomil o njihovi avtentičnosti.

»Obnil se bom osebno na gospoda Hruščova« je dejal moj oče... »in ga prosil naj bo fair do mojega fanta. Kot star ru dar svojemu tovarišu mu bom pisal in prepričan sem, da me bo razumel.«

Nisem več držal ter sem, živčno zlomljen, zajokal.

Pozneje so me obvestili, da je državni tajnik Christian Herter izjavil, da misije U-2 niso v kompetenci predsednika ZDA, vendar je le-ta pozneje izjavil, da je on osebno odobril te polete.

Nekaj mesecev pozneje je bil v Moskvi javen sodni proces proti ujetemu ameriškemu pilotu Francisu Powerju, kateremu so med drugimi prisostvovali tudi njegovi starši in soproga. Ves svetovni tisk je z velikanskim zanimanjem spremljal obravnavo.

Powers se je na vse kriplje trudil, da bi sebe prikazal kot človeka, ki nima nobene zveze z vohunstvom, ter da je bil zgolj pilot, čigar naloga je bila upravljati letalo ter pritiskati na gumbe.

Sodišče ga je obsodilo na 10 let zapora. Poslali so ga v jetnišnico Vladimir, oddaljeno okoli 200 kilometrov vzhodno od Moskve, kjer je delil celico s političnim jetnikom Litvancem Zigurdom Krumišom.

Jetniški dnevnik

15. december 1960. — Med sprehtodom hranimo golobe. Izbral sem si lepega, belega ter se skušam sprijateljiti z njim.

19. december 1960. — Dnevi postajajo vse daljši. Kmalu bom prebral »Ano Karelinov«. Nekdo je enemu golobu spulil nekaj peres iz repa in sedaj leta kot gos. Drugi so se zabavali tako, da so golobom zvezali obe nogi nakar so hodili kot Charlie Chaplin. Seveda me taka krutost hudo moti.

31. december 1960. — Večer pred novim letom, poln spominov in še poudarjene osamljenosti. Nekaj ur sem pisal dnevnik. Veliko premišlujem o svojem življenju. Upam, da bom lahko zaspal.

V začetku avgusta 1961 sem sprejel Barbarino pismo, v katerem me obvešča, da je »New York Herald Tribune« objavil članek, v katerem omenja možnost moje zamenjave s sovjetskim vohunom Abelom. (Polkovnik Abel je bil najspodobnejši sovjetski vohun, ki je nekaj let deloval v ZDA, dokler ga niso odkrili in prijeli.) Baj je naj bi po izpustitvi oboj morala živeti v neki nevtralni državi. Takoj sem napisal Barbari pismo da se s tem ne strinjam.

200 dolarjev za razgovor s predsednikom

»Dan ali dva pozneje sem dobil od očeta pismo, ki me je presenetilo. Pisal mi je, da se je skupaj s svojim odvetnikom Carlom MacAfeejem skušal sestati s predsednikom Kennedyjem, ki se je odpravljaj na Dunaj na sestanek s Hruščovom. Žal do razgovora ni prišlo, ker naj bi bil predsednik baje zahteval 200 dolarjev za sestanek. Oče take vsote ni imel pri sebi in je moral odnehati.

Bil sem presenečen. Sicer sem slabo poznal protokol Bele hiše, vendar nisem mo-

Jana
sodoben ženski tednik

gel verjeti, da bi ameriški predsednik od svojih volilcev zahteval po 200 dolarjev za sestanek z njimi. Seveda mi je bilo jasno, da 200 dolarjev pomeni veliko za mojega očeta, za predsednika pa bore malo. Po vsej verjetnosti je nekdo izmed manj pomembnih predsednikovih sodelavcev izkoristil svoj položaj ter skušal priti do nepoštenega zaslužka.

Najbolj uspešen vohunski podvig v zgodovini

Nobenega dvoma ni, da so bili poleti U-2 nad Sovjetsko zvezo v letih 1956 do 1960 izredno dragoceni viri vseh mogočih obveščevalnih podatkov. »New York Times« jih je ob neki priložnosti imenoval »najuspešnejši vohunski podvig v zgodovini.«

(Nadaljevanje)

RIBJI BRODET

DELAMARIS IZOLA

Naše mesečne nagrade

Tokrat smo že šestič zapovrstjo izžrebali med naročniki štiri ročne ure za mesec junij 1972.

Tokrat se bodo nagrad razveselili: GERMIC HELENA, Kumen 29, 62343 p. Fala, in MARKOVIC PAVLA, Ravne 13, 64290 p. Tržič, naši dolgoletni in zvesti bralki lista, ki prejmeta žensko ročno uro, dolgoletna naročnika KOSMRLJ VINKO, Hrib 100, 61318 p. Loški potok, ter MEDVED JERNEJ, G. Jelenje 7, 61273 Dole pri Litiji, ki prejmeta moško ročno uro.

Vsem naše iskrene čestitke z oblubo, da bomo ure kmalu poslali. Uredništvo in uprava

Vabilo na izlet

Mestni odbor Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918-19 Ljubljana, priredi v sredo, 16. avgusta 1972, ob 15.30 izpred glavnega kolodvora (v vsakem vremenu) enodnevni izlet za svoje in družinske člane, in to: — Ljubljana, Maribor, Dravograd, Ravne, Slov. Gradec, Velenje, Šoštanj, Gor. Grad, Kamnik, Ljubljana.

Kdor se želi udeležiti tega izleta, se mora do četrtega, 3. avgusta prijaviti v naši pisarni na občini VIČ.